ဖက်ဒရယ်ပညာပေးစာစဉ်

အမှတ် (၁)

ဖက်ဒရယ်စနစ်

သဘောတရားလေ့လာခြင်းနှင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း

(Federalism: Theory and Practice)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုရေးရာဝန်ကြီးဌာနမှ ထုတ်ဝေသည်။

အယ်ဒီတာအဖွဲ့

ဆလိုင်းလျန်မှုန်း
ကိုကျော်စွာ
ကိုအေရွှန်
ဂရေ့စ်
ကြေးသား

ပုံနှိပ်မှတ်တမ်း

၁။ ဖက်ဒရယ်စနစ်အင်္ဂါရပ်များ	၂၀၁၂ (+)၊ ၂၀၂၂၊ ၂၀၂၆
၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏အင်္ဂါရပ်များ	၂၀၂၂၊ ၂၀၂၆
၃။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းခြင်းဆိုင်ရာ အခြေခံမှုများ	၂၀၂၃၊ ၂၀၂၆

အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအစိုးရ၊ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုရေးရာဝန်ကြီးဌာန၏ ပေါ်လစီစာတမ်းမဟုတ်ပါ။ ဖက်ဒရယ်ပညာပေးစာစဥ်သာဖြစ်သည်။

မာတိကာ

အပိုင်း (၁)

ဖက်ဒရယ်စနစ်

အခန်း (၁) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်၏အင်္ဂါရပ်များ ၆

ဖက်ဒရယ်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် ၆

(၁) မိမိတို့၏ လွတ်လပ်သောဆန္ဒအတိုင်း ပူးပေါင်းခြင်း ၈

(၂) ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း ၁၀

(၃) ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း ၁၃

(၄) ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့် ၁၆

(၅) အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းဖြင့် ပြည်ထောင်စုကို စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း ၁၈

(၆) ပြည်ထောင်စုလုံခြုံရေးကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း ၂၁

(၇) မြေနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့် မျှဝေခံစားခွင့် ၂၃

(၈) ဘာသာရေးကို အခြေမခံသောနိုင်ငံ ၂၄

(၉) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း ၂၆

အခန်း (၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အင်္ဂါရပ်များ ၂၈

(၁) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် ၂၈

(၂) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏အင်္ဂါရပ်များ ၃၀

၁။ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မရှိမဖြစ်လိုအပ်ခြင်း (A Written Constitution) ၃၀

၂။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအခြေခံမူများ ၃၂

၃။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏အချုပ်အခြာအာဏာ ၃၆

၄။ မူလအခွင့်အရေးနှင့် ရပိုင်ခွင့်များ (Fundamental Rights) ၃၉

၅။ နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန် (Form of States) ၄၀

၆။ အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်
(Form of Government) ၄၇
၇။ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း.................. ၅၂

အပိုင်း (၂)

လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း

အခန်း (၃) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တည်ဆောက်ရေးဆိုင်ရာအခြေခံမူများ
(၁) ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုသမ္မတနိုင်ငံ
(၂) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ စံတန်ဖိုးများ (Federal Union Values)
(၃) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းခြင်း
(၄) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု အချုပ်အခြာအာဏာ
(၅) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု အချုပ်အခြာအာဏာ ခံယူကျင့်သုံးခြင်း
(၆) ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း
(၇) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနယ်နိမိတ်
(၈) အမြင့်ဆုံးဥပဒေ
(၉) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏အကြီးအကဲများ
(၁၀) ပြည်နယ်အကြီးအကဲများ
(၁၁) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဥပဒေပြုရေး
(၁၂) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအုပ်ချုပ်ရေး
(၁၃) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု တရားစီရင်ရေး
(၁၄) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး
(၁၅) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု လုံခြုံရေးနှင့်ကာကွယ်ရေး
(၁၆) ဘာသာရေးနှင့်နိုင်ငံရေး ရောစပ်ခြင်းမရှိသည့်ပြည်ထောင်စု
(၁၇) ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဖက်ဒရယ်စနစ် (Fiscal Federalism)
(၁၈) မြေနှင့် သဘာဝသယံဇာတ
(၁၉) အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်း
(၂၀) အစိုးရအချင်းချင်းဆက်ဆံရေး
(၂၁) နိုင်ငံရေးစနစ်
(၂၂) စီးပွားရေးစနစ်
(၂၃) ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်များ

အပိုင်း (၁)

ဖက်ဒရယ်စနစ်

အခန်း (၁)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်၏ အင်္ဂါရပ်များ

ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံသည် ၁၉၄၇၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် ချုပ်ဆိုထားသော ပင်လုံစာချုပ်ကို အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသောနိုင်ငံဖြစ်သည်။ ပင်လုံစာချုပ်သည် ကိုလိုနီခေတ်မတိုင်ခင်က သီးခြားလွတ်လပ်ခဲ့ကြသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများက သီးခြားစီလွတ်လပ်ရေးရယူ၍ မိမိတို့အမျိုးသားနိုင်ငံတော်များကိုသီးခြားထူထောင်ခြင်း မပြုဘဲ လွတ်လပ်ရေးကို အတူတကွရယူကာ ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသစ်တစ်ခုကို ပူးပေါင်းထူထောင်ရန် ချုပ်ဆိုထားသော သဘောတူစာချုပ်ဖြစ်သည်။ ပင်လုံစာချုပ်တွင် အဓိကအကျဆုံးသော သဘောတူညီချက်များမှာ ထိုစဉ်ကာလတွင် တောင်တန်းဒေသများဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သော ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များ၏ နယ်တွင်းအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝ ပေးရမည်ဆိုသောအချက်နှင့် အသစ်ထူထောင်မည့် ပြည်ထောင်စုကြီးတွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ကျင့်သုံးရမည်ဟူသောအချက်များပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်

ဖက်ဒရယ်ဟူသော ဝေါဟာရသည် လက်တင်ဘာသာစကားဖြစ်သော “Foedus” နှင့် “Fides” တို့မှ ဆင်းသက်လာပြီး ယင်းကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကားဖြင့် “Federation’’ ဟုဘာသာပြန်ထားကြပါသည်။ Foedus ဆိုသောစကားလုံးကို “သဘောတူညီခြင်း” (Agreement) သို့မဟုတ် “ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း” (Covenant) ဟု ဘာသာပြန်ပြီး “Fides” ကို “ယုံကြည်ခြင်း“ (Trust) ဟု ဘာသာပြန်ကြပါသည်။ ထိုအမြွာစကားလုံးနှစ်ခုဖြစ်သော “Foedus” နှင့် “Fides” တို့၏အဓိပ္ပာယ်သည် “ယုံကြည်ခြင်း” (Fides or Trust) ကို အခြေခံ၍ “သဘောတူစာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်း” (Agreement) သို့မဟုတ် “ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း” (Covenant) ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်၏ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပာယ်သည် “ယုံကြည်ခြင်း” ကိုအခြေခံ၍ နှစ်ဖက် (သို့မဟုတ်) နှစ်ဖက်ထက် ပို၍များသောလူမျိုးများ (သို့မဟုတ်) ပြည်ထောင်များက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသောနယ်မြေများ (ဝါ) ပြည်ထောင်များ (ဝါ) နိုင်ငံများကို စုပေါင်း၍ “ပြည်ထောင်” များကို ‘စု’ ထားသည့် “ပြည်ထောင်စု” နိုင်ငံတခုကို အတူတကွ ထူထောင်ရန် သဘောတူစာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်ဟူသော ဝေါဟာရ၏အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် စံချိန်စံနှုန်းတို့ဖြင့် ပင်လုံစာချုပ်ကိုလေ့လာသုံးသပ်ကြည့်ပါက ပင်လုံစာချုပ်သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို အပြည့်အဝဖော်ဆောင်နိုင်စွမ်းရှိသော စာချုပ်တရပ် ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ အကြောင်းမှာ ပင်လုံစာချုပ်သည် ကိုလိုနီခေတ်မတိုင်မီ သီးခြားလွတ်လပ်၍ ကိုလိုနီခေတ်တလျှောက်လုံး သီးခြားဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေများဖြင့် သီးခြားစီအုပ်ချုပ်ခဲ့သော ဗြိတိသျှကိုလိုနီနယ် (၄) ခု က သီးခြားစီ လွတ်လပ်ရေးမယူဘဲ မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော "ပြည်ထောင်" များကို "စု"၍ "ပြည်ထောင်စု" နိုင်ငံတခု အတူတကွထူထောင်ရန် သဘောတူချုပ်ဆိုသော စာချုပ်ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ပင်လုံစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုရာတွင် အခြေခံသော "ယုံကြည်ချက်" မှာ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ (ထိုစဉ်ကအခေါ် 'တောင်တန်းဒေသများ') ၏နယ်တွင်းအုပ်ချုပ်ရေးတွင် "ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်" (Self-rule) နှင့် "ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်" (Full Autonomy) အပြည့်အဝ ရှိစေရမည်ဟူသောအချက်နှင့် "ဒီမိုကရေစီ" စနစ်ကို ကျင့်သုံးရမည် ဟူသောအချက်များပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့သည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များ၏ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့်ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးတို့ကို ဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ပိတ်ပင်ဟန့်တားခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် မဟာလူမျိုးကြီးဝါဒကို ကိုင်စွဲနေသော ဗမာ့တပ်မတော်က အကြိမ်ကြိမ် အာဏာသိမ်းခဲ့သောကြောင့် တော်လှန်ရေးကောင်စီခေတ်၊ မ.ဆ.လ တပါတီအာဏာရှင်ခေတ်၊ န.ဝ.တ–န.အ.ဖစစ်အာဏာရှင်ခေတ်တလျှောက် ၁၉၆၂ မှ ၂၀၁၀ ခုနှစ်အထိ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုလည်း ကျင့်သုံးနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။

ယခုအခါ အကြမ်းဖက်စစ်ကောင်စီ၏ အာဏာသိမ်းကြိုးပမ်းမှုကြောင့် ပြည်ထောင်စုတဝှမ်းလုံးတွင် ပြည်တွင်းစစ်မီး ပို၍ပြင်းထန်လာပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ အကြိမ်ကြိမ်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် အဆက်ဆက်သော အစိုးရတို့က ပင်လုံစာချုပ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သောကြောင့် ယုံကြည်မှု ပျက်စီးယိုယွင်းလာပြီး နှစ်ပေါင်း (၇၅) ကျော် ပြည်တွင်းစစ်နှင့် စစ်အာဏာသိမ်းမှုကို အကြိမ်ကြိမ် ရင်ဆိုင်နေရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

နွေဦးတော်လှန်ရေးတွင် အာဏာသိမ်းစစ်ကောင်စီကို ဖြုတ်ချပြီး ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုကြီး ထူထောင်နိုင်ရေးအတွက် "ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်" အစိတ်အပိုင်း (၁)နှင့် (၂) တို့ကို ထုတ်ပြန်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထို "ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်" တွင် အနာဂတ်ဖက်ဒရယ် ပြည်ထောင်စုကြီး ပြန်လည်ထူထောင်ရေး မျှော်မှန်းချက်များ၊ ပြည်ထောင်စု

စံတန်ဖိုးများနှင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမှုများကို ဖော်ထုတ်နိုင်သကဲ့သို့ ပြည်ထောင်စုဖွားတိုင်းရင်းသား လူမျိုးအသီးသီးနှင့် လူထုလူတန်းစားအလွှာအသီးသီးကြားတွင် ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ရေး၊ အပြန်အလှန် လေးစားအသိအမှတ်ပြုရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာအတူ လက်တွဲနေထိုင်ရေးဝါဒတို့ကိုပါ အလေးပေးဖော်ပြထားသည်။ ယင်းသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ ဆိုလိုရင်းဖြစ်သော "ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ခြင်း" နှင့် "ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း" တို့ကို တပြိုင်နက်တည်း ဆောင်ရွက်ရန် အသစ်တဖန် ကြိုးပမ်းနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့မှသာ ပြည်ထောင်စု ရှင်သန်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော "ယုံကြည်ခြင်း" ကို အခြေခံ၍ နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက် ရယူကာ "ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း" ဖြင့် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုသစ်ကို ထူထောင်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အင်္ဂါရပ်များ

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စနစ်ကို ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးတွင် ပုံစံမျိုးစုံဖြင့်ကျင့်သုံးနေကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏အင်္ဂါရပ်များသည်လည်းများပြား၍ တနိုင်ငံနှင့် တနိုင်ငံ ကျင့် သုံးပုံခြင်း မတူညီနိုင်ကြပေ။ ဤနေရာတွင် မိမိတို့နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးရေခံမြေခံနှင့် အကိုက်ညီဆုံးဖြစ်သော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်၏ အင်္ဂါရပ်များကို တင်ပြသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။

(၁)

မိမိတို့၏ လွတ်လပ်သော ဆန္ဒအတိုင်း ပူးပေါင်းခြင်း

(Voluntary Association)

ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အဓိပ္ပာယ်သည် "ယုံကြည်ခြင်း" ကို အခြေခံ၍ "သဘောတူစာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်း" (သို့မဟုတ်) "ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း" ဖြစ်သည်။ လူမျိုးတမျိုးစီက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော ဘိုးဘွားပိုင်နယ်မြေများဖြစ်ကြသည့် ပြည်ထောင် (ဝါ) ပြည်နယ်ကို အခြားလူမျိုးများပိုင်ဆိုင်ထားသော ပြည်ထောင်များ (ဝါ) ပြည်နယ်များနှင့် စုပေါင်း၍ "ပြည်ထောင်" များ"စု" ထားသည့် "ပြည်ထောင်စု" တခုကို အတူတကွ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ကြပါသည်။ ထိုသို့ထူထောင်ရာတွင် မိမိတို့၏ လွတ်လပ်သောဆန္ဒအတိုင်း သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုး ပဋိညာဉ်ပြု၍ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်အဖြစ် ပူးပေါင်းပါဝင်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ "ယုံကြည်ခြင်း" ကို အခြေခံ၍ "ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း" ဖြင့် "မိမိတို့ဆန္ဒအတိုင်း ပူးပေါင်းခြင်း" (Voluntary Association) သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်ဖြင့် ပြည်ထောင်စုကို ထူထောင်ရာတွင် အခြေခံအကျဆုံးသော အင်္ဂါရပ်တခု ဖြစ်ပါသည်။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်တခုအဖြစ် ပူးပေါင်းပါဝင်ရန် မည်သည့်လူမျိုးကိုမျှ အတင်းအဓမ္မ လက်မှတ်ရေးထိုးခိုင်း၍ မရပါ။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ပါက

ဖက်ဒရယ်မူကို ဆန့်ကျင်ရာကျပေလိမ့်မည်။ အတင်း အဓမ္မ လက်မှတ်ရေးထိုးစေခြင်းဖြင့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ပါဝင်စေခိုင်းခြင်းသည် တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်းတမျိုးဖြစ်၍ ယင်းကို ကိုလိုနီစနစ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ကျင့်စဉ် မဟုတ်ပေ။

လွတ်လပ်ရေးကို အတူတကွ ရယူ၍ ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံကို စုပေါင်း ထူထောင်ရန် ပင်လုံစာချုပ်ကို လက်မှတ်ထိုးသောအစုအဖွဲ့များတွင် ပါဝင်ကြသည့် ဗမာပြည် ကြားဖြတ်အစိုးရ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးအောင်ဆန်းသည်သော်လည်းကောင်း၊ ချင်း၊ ကချင်နှင့် ရှမ်း မှခေါင်းဆောင်များသည်သော်လည်းကောင်း၊ မည်သူမျှ တဦးတယောက်၏ အတင်းအဓမ္မခိုင်း စေခြင်းကြောင့် ပင်လုံစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြခြင်း မဟုတ်ပေ။ မိမိတို့၏ လွတ်လပ် သောဆန္ဒသဘောအရ ပင်လုံစာချုပ်ကိုလက်မှတ်ရေးထိုး၍ လွတ်လပ်ရေးကို အတူတကွရယူ ကာ ပြည်ထောင်စုကြီးကို စုပေါင်းထူထောင်ခဲ့ကြခြင်းသာဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုပါက ပင်လုံစာချုပ်သည် ချင်း၊ ကချင်နှင့်ရှမ်းတို့ က စစ်ရှုံး၍ လက်နက်ချအညံ့ခံသောစာချုပ် မဟုတ် ပေ။ ပြည်ထောင်စုကြီးကို တန်းတူရည်တူဖြင့် အတူတကွ ထူထောင်ရန် ပဋိညာဉ်ပြုကြခြင်း သာ ဖြစ်သည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်၏အင်္ဂါရပ်ဖြစ်သော “မိမိတို့၏ လွတ်လပ်သောဆန္ဒအရ အတူတကွ ပူးပေါင်းခြင်း” (Voluntary Association) ကို “Coming Together” ဟူ၍လည်း ခေါ် ဆိုတတ်ကြပါသည်။ “Coming Together’’ ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ယခင်က မရှိခဲ့ဖူးသေးသည့် ပြည်ထောင်စုတခုကို အတူတကွထူထောင်ခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ရရှိပါသည်။ “Coming Together’’ ၏ ဆိုလိုရင်းအရ ပင်လုံစာချုပ်မချုပ်ဆိုခင်တုန်းက “ပြည်ထောင်စု” မရှိသေး။ ယခု ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအဖြစ် ပါဝင်နေကြသူများသည် သီးခြားလွတ်လပ်သော လူမျိုးများနှင့် ပြည်ထောင်များသာဖြစ်ကြသည်ဟု အဓိပ္ပာယ် ရရှိပါသည်။

ယခုအခါ တချို့သောပုဂ္ဂိုလ်များ၊ အထူးသဖြင့် မဟာလူမျိုးကြီးဝါဒကိုအခိုင်အမာ ကိုင်စွဲနေကြသော အကြမ်းဖက်စစ်ကောင်စီမှ မင်းအောင်လှိုင်နှင့် စစ်ခေါင်းဆောင်များသည် ဤပြည်ထောင် စုကို “Coming Together Model” ဖြင့် ထူထောင်ခြင်း” မဟုတ်၊ “Holding Together Model’’ ဖြင့် ထူထောင်ခြင်းဖြစ်သည်ဟုပြောဆိုနေကြပါသည်။ “Holding Together’’ ၏ဆိုလိုရင်းသည် ယခင်က ရှိထားခဲ့ပြီးဖြစ်သည့် နိုင်ငံတခုကို ဖက်ဒရယ်စနစ် အဖြစ် ပြောင်းလဲထူထောင်ခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုမဟာလူမျိုးကြီးဝါဒီ စစ်ဗိုလ်ချုပ်များက ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ယခုအတူတကွနေထိုင်ကြသော တိုင်း ရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့သည် ရှေးပဝေသဏီခေတ်ကတည်းက အတူတကွ နေထိုင်ခဲ့ကြ သည်ဟု သမိုင်းကို လိမ်လည်ပြောဆိုနေကြပါသည်။

ထိုမဟာလူမျိုးကြီးဝါဒီ စစ်ဗိုလ်များနှင့် ရှေးပဝေသဏီဟူသော သမိုင်းအမြင်ကို ကိုင်စွဲနေသူများသည် အမှန်တရားကို ငြင်းပယ်၍ရကြမည်မဟုတ်ပါ။ ဥပမာအားဖြင့် ချင်းလူမျိုးပိုင်ဆိုင်ထားသော ချင်းပြည်ထောင်သည် ကိုလိုနီခေတ် ကုန်ဆုံးသွားသည့်အချိန်အထိ တစုတဝေးတည်းဖြင့် ဆက်စပ်နေခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ပင်လုံစာချုပ်ကို ယခင် “Chin Hills Regulation- 1896” အရ အုပ်ချုပ်ခဲ့သော ချင်းပြည်မှ ခရိုင်တခု၏ ခေါင်းဆောင် (၃) ဦးသာ လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော ကြောင့် ချင်းပြည်၏သုံးပုံတပုံသာ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံထဲပါဝင်လာပြီး၊ ကျန်သည့်သုံးပုံနှစ်ပုံသည် အိန္ဒိယနှင့် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်တွင် ကျန်ရစ်သွားခဲ့ကြသည်။ ယင်းအဖြစ်မှန်ကို ဘယ်လိုဖြေဆိုကြမည်နည်း။ ရှေးပဝေသဏီခေတ်ကတည်းက ချင်းပြည်သည် မြန်မာအင်ပါယာ၏အစိတ်အပိုင်းဖြစ်ခဲ့ပါက ထိုကဲ့သို့ အိန္ဒိယနှင့်ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်တွင် ကျန်ရစ်နေသည့် ချင်းပြည်၏ အနာဂတ်အရေးကို မည်သို့မည်ပုံဖြေရှင်းရန် စဉ်းစားတွေးခေါ်နေကြပါသနည်း။

အဖြေမှန်မှာ ယခုပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံဟုခေါ်ဆိုသော ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသစ်သည် ပင်လုံစာချုပ်အရ ၁၉၄၇၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် ပေါ်ပေါက်လာသောနိုင်ငံသစ်ဖြစ်ပါသည်။ ပင်လုံစာချုပ်မတိုင်ခင် ပုဂံခေတ်မှ ကုန်းဘောင်ခေတ်အထိ ချင်းလူမျိုးများသည် မြန်မာမင်းများ၏ မြန်မာအင်ပါယာနှင့်ပတ်သက်ခြင်းမရှိခဲ့ကြောင်း သက်သေပြခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပင်လုံစာချုပ်သာလျှင် ပြည်ထောင်စုသမိုင်းအစဖြစ်ပါသည်။ အနာဂတ်တွင် ထူထောင်မည့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကိုလည်း ပြည်နယ်များ၏ လွတ်လပ်သော ဆန္ဒသဘောထားကို အခြေခံ၍ စုပေါင်းတည်ဆောက်ကြရမည် ဖြစ်ပါသည်။

(၂)

ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် အတူတကွ ပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း

(Self-rule and Shared-rule)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်၏ ဒုတိယအင်္ဂါရပ်သည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်း (Self-rule) နှင့် အတူတကွ ပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း (Shared-rule) တို့ ပေါင်းစပ်ထားသောစနစ်ဖြစ်ပါသည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုသည်မှာ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များက ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို ကျင့်သုံး၍ မိမိတို့၏ ပြည်နယ်အရေးကို လွတ်လပ်စွာ စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်နှင့် အုပ်ချုပ်ပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးတို့ကို ပိုင်ဆိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အတူတကွ ပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုသည်မှာ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များနှင့် ယင်း

ပြည်နယ်များအတွင်း နေထိုင်ကြသော ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်တို့ကို ကျင့်သုံး၍ ပြည်ထောင်စုကြီးကို အတူတကွ ပူးပေါင်း၍ အုပ်ချုပ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ထိုကဲ့သို့ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းတို့ကို ပေါင်းစပ်ထားသောကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ပြည်နယ်အစိုးရများကို ဖွဲ့စည်းရမည်ဖြစ်ပြီး အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ပြည်ထောင်စုအစိုးရတရပ်ကို အတူတကွဖွဲ့စည်းထူထောင်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို အစိုးရ (၂) ရပ် (ဝါ) (၂) ဆင့် ပေါင်းစပ်ထားသော (Two-tier Government) စနစ်ဟု ခေါ်ဆိုနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များအတွင်း ဖွဲ့စည်းထားကြသည့် ဒေသန္တရ အစိုးရများကို ထည့်သွင်းဖော်ပြပါက ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် အစိုးရသုံးရပ် (ဝါ) သုံးဆင့်ရှိသည် ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ ပြည်ထောင်စုကို အတူတကွထူထောင်ရန် သဘောတူစာချုပ်ချုပ်ဆိုထားသော လူမျိုးများ (ဝါ) ပြည်ထောင်များသည် မိမိတို့ သမိုင်းစဉ်ဆက် ပိုင်ဆိုင်ထားသောနယ်မြေနှင့် ပြည်ထောင်များကို လက်လွှတ်အဆုံးရှုံးခံ၍ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်လာကြခြင်း မဟုတ်ပေ။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်ထောင် (ဝါ) ပြည်နယ်အသီးသီးတို့သည် မိမိတို့သမိုင်းအစဉ်အဆက် ပိုင်ဆိုင်ထားသောပြည်ထောင်အသီးသီးကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ဆက်လက်ပိုင်ဆိုင်အုပ်ချုပ်ပြီး အခြားပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် အကျိုးတူလုပ်ငန်းများကို ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးကြခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော ပြည်ထောင်များ (ဝါ) ပြည်နယ်များကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ဆက်လက်အုပ်ချုပ်၍၊ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်ထောင်များ (ဝါ) ပြည်နယ်များ စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသောပြည်ထောင်စုကို အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ကြရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပင်လုံစာချုပ် အပိုဒ် (၅) တွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်များဖြစ်လာကြသော "တောင်တန်းဒေသများ၏နယ်တွင်းအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ယခုရရှိခံစားလျက်ရှိသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ဆုံးပါးရန် မည်သည့်ဒေသတွင်မဆို လုံးဝပြုလုပ်လိမ့်မည်မဟုတ်" ဟု ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် (Self-rule) ကို အာမခံချက်ပေးထားပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ပြည်နယ်အစိုးရများနှင့် အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ပြည်ထောင်စုအစိုးရတို့ကို ဖွဲ့စည်းရမည့်အပြင်၊ ပြည်နယ်အသီးသီးတွင် စီမံခန့်ခွဲရေး ပိုမိုချောမွေ့အဆင်ပြေစေရန် ဒေသန္တရအစိုးရများကိုလည်း လိုအပ်လျှင်လိုအပ်သလို အသီးသီး ဖွဲ့စည်း၍အုပ်ချုပ်ရေးကို အဆင့်ဆင့်စီမံခန့်ခွဲနိုင်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်

ပြည်နယ်များက သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်နှင့်အညီ ဒေသန္တရ အစိုးရများကို လွတ်လပ်စွာ ဖွဲ့စည်းထူထောင်နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို အဆင့်ဆင့်ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းကြောင့် ဗဟိုဦးစီး စနစ်မရှိနိုင်ပေ။ ဗဟိုဦးစီးစနစ်သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဗဟိုဦးစီးစနစ် လျှော့ချခြင်း (De-Centralization) လည်း မရှိနိုင်ပေ။ Non-centralization ဟု ခေါ်ဆိုမည့် ဗဟိုဦးစီးစနစ် အလျှင်းမျှ မရှိသောစနစ်ဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းတို့ကို စနစ်တကျပေါင်းစပ်ထားသောကြောင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်းကို ဖော်ဆောင်ရန် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏အစိုးရများကိုသော်လည်းကောင်း၊ အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းကို ဖော်ဆောင်ရန် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော ပြည်ထောင်စု အစိုးရကိုသော်လည်းကောင်း စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် ထိုအစိုးရအဆင့် (၂) ဆင့်အကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) ကိုလည်း စနစ်တကျဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးရပေမည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ် နှင့်ဖက်ဒရယ်စနစ်တို့ကိုပေါင်းစပ်ထားသော "ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စု" စနစ်တွင် အစိုးရအသီးသီးကို ပြည်သူလူထုက ရွေးချယ်တင်မြှောက်ကြပါသည်။ အစိုးရအသီးသီးတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချပိုင်ခွင့်အာဏာများ (Exclusive Powers and Competency) သီးခြားစီရှိကြပါသည်။ အစိုးရအသီးသီးသည် သက်ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အပ်နှင်းထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ကျင့်သုံး၍ ကိုယ်ပိုင် ဆုံးဖြတ်အုပ်ချုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိကြသည်။ ထို့အပြင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခြင်းသာမက၊ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးများကိုလည်း အပြည့်အဝအပ်နှင်း ထားရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များ စုပေါင်း၍ အတူတကွ ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသောအာဏာများကိုကျင့်သုံး၍ ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များ၏ နိုင်ငံရေးအရ ကိုယ်စားပြုခွင့်နှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်၍ ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိခြင်းကို အလေးထားဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များက ပြည်ထောင်စု လွှတ်တော်ရှိ အထက်လွှတ်တော်တွင် ဦးရေတူကိုယ်စားလှယ်များ စေလွှတ်ပြီး တန်းတူရည်တူ ပါဝင်၍ ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ပိုင်ခွင့်ရှိခြင်းကိုဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အစိုးရနှစ်ရပ်စလုံး ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှသာ ထိရောက်မှုရှိနိုင်သည့်ကိစ္စရပ်များ (ဥပမာ– အခွန်ကောက်ခံခြင်း) တွင် ပူးတွဲကျင့်သုံးနိုင်သည့် ထပ်တူပြုအာဏာများ (Concurrent Powers) အဖြစ် သတ်မှတ်၍ စနစ်တကျ ဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးခြင်းဖြင့်လည်း အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း (Shared-rule) ကို ထိရောက်စွာ ကျင့်သုံးနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

(၃)

ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း

(Division of Powers)

ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်း (Self-rule) နှင့် အတူတကွ ပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း (Shared-rule) တို့ ပေါင်းစပ်ထားသောစနစ်ဖြစ်သောကြောင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး (Self-rule) ကို စနစ်တကျဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းထားသော "ပြည်နယ်အစိုးရများ" နှင့် အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း (Shared-rule) ကို ဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းထားသော "ပြည်ထောင်စုအစိုးရ" တို့အကြား စနစ်တကျ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ခက်မသုံးဖြာဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်း (Separation of Powers) သာမက၊ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) ကိုလည်း မရှိမဖြစ် ဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အရေးကြီးသောအင်္ဂါရပ်တခု ဖြစ်ပေသည်။

ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းကို အောက်ပါအတိုင်း ခွဲဝေသတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ–

(က) ပြည်ထောင်စု၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ

(ခ) ပြည်နယ်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ

(ဂ) ပြည်ထောင်စုနှင့်ပြည်နယ်များပူးတွဲကျင့်သုံးရမည့် "ထပ်တူပြုအာဏာများ"

(ဃ) ကြွင်းကျန်သောအာဏာများ ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများသည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များက ဘုံအကျိုးတူလုပ်ငန်းများနှင့် ပြည်ထောင်စုတဝှမ်းလုံး တပြေးညီဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သောလုပ်ငန်းစဉ်များကို စုပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် မိမိတို့စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်၍ ပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ထားသော ပြည်ထောင်စုထံ အပ်နှင်းသည့်အာဏာများဖြစ်ပါသည်။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက ပြည်ထောင်စုထံ အပ်နှင်းထားသော ပြည်ထောင်စု၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများတွင် အောက်ပါအာဏာများ ပါဝင်လေ့ရှိသည်။

(၁) ပြည်ထောင်စုကာကွယ်ရေး

(၂) နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး

(၃) ငွေစက္ကူနှင့် ငွေဒင်္ဂါးထုတ်လုပ်ရေးနှင့် ဘဏ်စနစ် အပါအဝင် ငွေကြေးစနစ်

(၄) အလေးချိန်နှင့် ချိန်ခွင်တိုင်းတာခြင်း

(၅) အကောက်အခွန်စနစ်

(၆) စာတိုက်၊ ကြေးနန်းနှင့် အခြားဆက်သွယ်ရေးစနစ်များ

(၇) လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေးနှင့် သန်းခေါင်စာရင်း စသည့်ကိစ္စရပ်များ ပါဝင်သည်။

စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်စနစ်ကိုကျင့်သုံး၍ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ (ဖက်ဒရယ်ယူနစ်များ) ၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို အာမခံချက်ပေးထားသော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက ဘုံအကျိုးစီးပွားအတွက် ပြည်ထောင်စုအားလွှဲအပ်ထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများမှလွဲ၍ ကျန်သောလုပ်ပိုင်ခွင့်အားလုံးကို ပြည်နယ်များ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ အထူးသဖြင့် ပြည်သူလူထု၏ စားဝတ်နေရေး နေ့စဉ်ဘဝနှင့် ဆက်စပ်နေသော ကိစ္စရပ်များ၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ပြည်နယ်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ယင်းကို လူထုဘဝနှင့် အနီးစပ်ဆုံး အစိုးရထံ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပ်နှင်းခြင်း (Subsidary Principles) ဟု ခေါ်ဆိုပါသည်။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်သည် ပြည်ထောင်စုကို ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသောစနစ်ဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုတခုလုံးကို ပိုင်ဆိုင်ထားသော၊ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိသော သီးသန့်လူမျိုးမရှိ။ ပြည်ထောင်စု၏သီးသန့်လူမျိုးမရှိသောကြောင့် ပြည်ထောင်စု၏သီးသန့်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် သီးသန့်သာသနာလည်း မရှိပါ။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ လူမျိုးပေါင်းစုံတို့သည် ပြည်ထောင်စုကို စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်သော လူမျိုးများဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့်၌ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနနှင့် သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာနတို့ မရှိသင့်ပေ။ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များသည် ပြည်နယ်များက ဆောင်ရွက်ရမည့် ပြည်နယ်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများအဖြစ် သတ်မှတ်သင့်ပါသည်။

ထို့အပြင် ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် ပြည်နယ်များကို အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းထားသော ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြစ်သောကြောင့် မြေနှင့်မြေပေါ်မြေအောက်ရှိ သဘာဝသယံဇာတများ၊ သစ်တောနှင့် မြစ်ချောင်းအင်းအိုင်အားလုံးတို့၏ မူရင်းပိုင်ရှင်သည် ပြည်နယ်များဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကိုလည်း ပြည်နယ်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများအဖြစ် သတ်မှတ်ထားကြပါသည်။ အမှန်စင်စစ် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုသည် ပြည်ထောင်စုမြို့တော်မှလွဲ၍ သီးသန့်နယ်မြေပိုင်ဆိုင်ခြင်း မရှိ။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များကသာ သမိုင်းစဉ်ဆက်ပိုင်ဆိုင်သည့်နယ်မြေများ ရှိကြသည်။ ထို့ကြောင့် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အတွင်းရှိ သဘာဝသယံဇာတ

အရင်းအမြစ်အားလုံး၏ ပိုင်ရှင်သည် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အတွင်း နေထိုင်ကြသော ပြည်နယ်သားများ ဖြစ်ကြသည်။ သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အတွင်းရှိ သယံဇာတအရင်းအမြစ်များ စူးစမ်းရှာဖွေခြင်း၊ တူးဖော်ထုတ်လုပ်သုံးစွဲခြင်း၊ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခြင်းနှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းလုပ်ငန်းများကို သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အသီးသီးက လွတ်လပ်စွာ စီမံခန့်ခွဲနိုင်သည်။

သို့ရာတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ကျင့်စဉ်တခုမှာ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြားတွင် နိုင်ငံရေးအာဏာများကို ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းသာမက သယံဇာတခွဲဝေခြင်း (Resource and Revenue Sharing) နှင့် ဖက်ဒရယ်ဘဏ္ဍာရေးစနစ် (Fiscal Federalism) တို့ကို တွဲဖက်ကျင့်သုံးရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်နယ်များသည် မြေနှင့် သယံဇာတအရင်းအမြစ်များ၏ မူရင်းပိုင်ရှင်များ ဖြစ်ကြပါသော်လည်း၊ ယင်းအကျိုးအမြတ်အားလုံးကို သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်ကသာ ခံစားခွင့်ရှိခြင်း မဟုတ်ဘဲ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်အားလုံးနှင့် စုပေါင်း၍ အတူတကွ မျှဝေခံစားခွင့်ရှိစေရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ တန်းတူညီမျှရေးအတွက် မျှဝေခံစားခြင်း (Equalization) သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အရေးကြီးသော အင်္ဂါရပ်တခုဖြစ်ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုနှင့်ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေရေးတွင် ထပ်တူပြုအာဏာသည်လည်း အရေးကြီးပါသည်။ ထပ်တူပြုအာဏာသည် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များ ပူးတွဲကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသောအာဏာများပင်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသည် အခြေအနေအမျိုးမျိုး၏ တောင်းဆိုချက်အရ ပြည်ထောင်စုအစိုးရက တဘက်သတ်ဆောင်ရွက်၍ မရသောကိစ္စများနှင့် ပြည်နယ်တခုချင်းစီကလည်း သီးခြားစီဆောင်ရွက်၍ မရသောကိစ္စရပ်များကို ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည့်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ– ပြည်ထောင်စုလမ်းမကြီးများ တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ထိန်းသိမ်းမွမ်းမံခြင်း၊ ကပ်ရောဂါများကို စုပေါင်းကာကွယ်နှိမ်နင်းခြင်း စသည်တို့အပြင် အဆင့်မြင့်ပညာရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို ထပ်တူပြုအာဏာများအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။

စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုနှင့်ပြည်နယ်များ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကြွင်းကျန်သောအာဏာများ ကျင့်သုံးခြင်းကို အလေးအနက်ထားလေ့ရှိကြပါသည်။ ကြွင်းကျန်သောအာဏာများဆိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်း မရှိသော (သို့မဟုတ်) ယခုမရှိသေးသော်လည်း နောင်တချိန်တွင် ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သောအကြောင်းအရာများကိုဆိုလိုသည်။ ထိုကြွင်းကျန်သောအာဏာများကို ဖက်ဒရယ်စနစ်မှ တပြည်ထောင်စနစ်ဘက်သို့ယိုင်သော ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံများတွင် ပြည်ထောင်စု၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများအဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝပေးထားသော စစ်မှန်သည့်ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်နယ်များ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ထားပါသည်။

(၄)

ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်

စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်စနစ်သည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝအပ်နှင်းထားသောစနစ်ဖြစ်သည်။ ယင်းကို ပင်လုံစာချုပ်တွင် တောင်တန်းဒေသများ၏ နယ်တွင်းအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Full Autonomy) အပြည့်အဝ အပ်နှင်းစေရမည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ကျင့်သုံးသည့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်သည် လူမျိုးအမည်ကို အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ ပထဝီအမည်ကို အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းထားသောပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက မိမိတို့လူမျိုးနှင့် ပြည်နယ်၏ နိုင်ငံရေးနောက်ခံသမိုင်း၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာစကားနှင့် ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေတို့အပြင် ထိုပြည်နယ်၏ ပထဝီအခြေအနေ၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးတို့နှင့် ကိုက်ညီသည့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့် ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသောလူမျိုးနှင့် ပြည်နယ်များကို ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသောလူမျိုးနှင့် ပြည်နယ်များဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်သည် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် ရှိ– မရှိကို တိုင်းတာသည့် နိုင်ငံရေးပေတံပင်ဖြစ်သည်။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသော ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို နှစ်မျိုးနှစ်စား ခွဲခြားထားနိုင်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက ပြည်နယ်အလိုက် ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသော နိုင်ငံရေးကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Political Self-determination) နှင့် ပြည်ထောင်စုဘွားတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများက လူမျိုးအလိုက် စုပေါင်းကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသော လူမျိုးရေးဆိုင်ရာ “ယဉ်ကျေးမှုကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်” (Cultural Self- determination) တို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံရေးကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်သည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ နိုင်ငံရေးအာဏာကြီး (၃) ရပ်ဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို မိမိတို့ပြည်နယ်အတွင်း ကျင့်သုံးခွင့်ရှိကြပါသည်။ ထိုအာဏာ (၃) ရပ်ကို စနစ်တကျကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ကျင့်သုံးရန် ပြည်နယ်လွှတ်တော်၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ကျင့်သုံးရန် ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာ

ကို ကျင့်သုံးရန် ပြည်နယ်တရားရုံးတို့ကို မိမိတို့ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့် ရှိကြပါသည်။

ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် (Self-rule) နှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Self-determination) တို့သည် သဘောတရားချင်း နီးစပ်ပါသော်လည်း ထပ်တူမကျပေ။ "ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်" သည် ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများ ကျင့်သုံးခွင့်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ထိုအာဏာကြီး (၃) ရပ် စီးဆင်းရာ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့် မပါချေ။ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်သည် ထိုအာဏာကြီး (၃) ရပ် ကျင့်သုံးခွင့်သာမက၊ ထိုအာဏာများ စီးဆင်းရာ "ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ" ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ပါရှိသည်။

ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်သည် လူမျိုးတမျိုးက မိမိတို့လူမျိုး၏မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသော လူမျိုးရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများဖြစ်ကြသည့် ဘာသာ စကား၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများအပါအဝင် လူမျိုးတမျိုး ရှင်သန်ရပ်တည်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သောလူမျိုးဖြစ်ခြင်းလက္ခဏာ (National Identity) တို့၏ ပင်မရေသောက်မြစ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ လူမျိုးဖြစ်ခြင်းလက္ခဏာ(National Identity) သည် ပြင်ပမှလာ၍ ဖန်တီးပြဋ္ဌာန်းပေး၍ မရ။ လူမျိုးတမျိုးက မိမိတို့လူမျိုး ဘဝရှင်သန်ရေးအတွက် ဖန်တီးရယူသောအရာဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ဖန်တီးနိုင်ရေးအတွက် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးတိုင်းအတွက် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော မွေးရာပါအခွင့်အရေးပင် ဖြစ်သည်။

ပင်လုံစာချုပ်ကိုလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသော ချင်း၊ ကချင်နှင့် ရှမ်းတို့သည် ကိုလိုနီခေတ်တွင် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဟု ခေါ်ဆိုနိုင်သောဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပိုင်ဆိုင်ထားခဲ့ကြပြီးဖြစ်သည်။ ကချင်တောင်တန်းဒေသအတွက် 1895 Kachin Hill Tribes Regulation၊ ချင်းတောင်တန်းဒေသအတွက် 1896 Chin Hills Regulation နှင့် ပြည်ထောင်စုရှမ်းပြည်အတွက် ၁၉၂၂- Federated Shan State Act များကို ပိုင်ဆိုင်ထားခဲ့ကြပါသည်။ ပင်လုံစာချုပ်တွင်လည်း ထိုဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေများအရ ရရှိစံစားခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို မည်သည့်အခါမျှ ဖျက်သိမ်းခြင်း မရှိစေရဟု အောက်ပါအတိုင်း အာမခံချက်ပေးထားသည်။

> "တောင်တန်းဒေသများ၏ နယ်တွင်းအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ယခုရရှိခံစားလျက်ရှိသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး ဆုံးပါးရန် မည်သည့်ဒေသတွင်မှ ပြုလုပ်လိမ့်မည်မဟုတ်။ တောင်တန်းဒေသများအတွက် နယ်တွင်းအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝရှိကြောင်း မူအားဖြင့် လက်ခံသည်"

ဤသို့ဖြင့် ပင်လုံစာချုပ်၊ အပိုဒ် (၅) သည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် (Self-rule) နှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Self-determination/ Full Autonomy) နှစ်ခုစလုံးကို အာမခံချက်ပေးထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ကိုလိုနီခေတ်တွင် ရရှိခံစားခွင့်ရှိပြီး၊ ပင်လုံစာချုပ်၌လည်း အာမခံချက်ပေးထားသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးများကို လွတ်လပ်ရေးရရှိပြီးနောက် လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးခဲ့ကြပါသည်။ ထိုအခွင့်အရေးများပြန်လည်ရရှိနိုင်ရေးအတွက် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့သည် နှစ်ပေါင်း (၇၅) နှစ်ကျော် တော်လှန်တိုက်ပွဲဝင်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

(၅)

အတူတကွပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းဖြင့် ပြည်ထောင်စုကို စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း

(ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်ထောင်စုတရားစီရင်ရေး)

စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်သည် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်အပြည့်အဝရှိသော ပြည်နယ်များကို အခြေခံ၍ ပြည်ထောင်စုကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်သောစနစ်ဖြစ်သည်။ ထိုပြည်နယ်များစုပေါင်း၍ ပြည်ထောင်စုကို အတူတကွစီမံအုပ်ချုပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် စုပေါင်း၍ အတူတကွအုပ်ချုပ်သောစနစ်ဖြစ်သည်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ စုပေါင်း၍ ပြည်ထောင်စုကြီးကို အတူတကွ အုပ်ချုပ်စီမံရာတွင် အာဏာကြီးသုံးရပ်ဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို အတူတကွ ကျင့်သုံးခြင်းသာမက ပြည်ထောင်စု တည်ငြိမ်အေးချမ်းရေး၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးတို့ ပါဝင်ပေသည်။

ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များစုပေါင်း၍ ပြည်ထောင်စုကြီးကို အတူတကွ စီမံအုပ်ချုပ်ရာ၌ အခြေခံအကျဆုံးသော နိုင်ငံရေးအဆောက်အဦသည် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၌ အာဏာတူလွှတ်တော် (၂) ရပ်ထားရှိရပါမည်။ ယင်းတို့မှာ အမျိုးသားလွှတ်တော် (ဝါ) အထက်လွှတ်တော်နှင့် ပြည်သူလွှတ်တော်(ဝါ) အောက်လွှတ်တော်တို့ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် အမျိုးသားလွှတ်တော် (ဝါ) အထက်လွှတ်တော်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်းသည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် အမျိုးသားပြည်နယ်များ တန်းတူရည်တူပူးပေါင်း၍ ပြည်ထောင်စုကြီးကို အတူတကွထူထောင်ကြသည်ဟူသော တန်းတူရေးပြယုဂ်ပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အမျိုးသားလွှတ်တော်သည် လူထုကို တိုက်ရိုက်ကိုယ်စားပြုခြင်းမဟုတ်ပေ။ ပြည်နယ်များကို ကိုယ်စားပြုသည်။ ပြည်ထောင်စုထဲမှ တန်းတူသော ပြည်နယ်များကိုသာ ကိုယ်စားပြုခြင်းကြောင့် အမျိုးသားလွှတ်တော်တွင် ပြည်နယ်များက ဦးရေတူညီသော ပြည်နယ်ကိုယ်စားလှယ်

များကို စေလွှတ်ကြရမည်။ သို့မှသာ နိုင်ငံရေးအရ တန်းတူသော ပြည်နယ်များ ပူးပေါင်း၍ ပြည်ထောင်စုကြီးကို အတူတကွ ထူထောင်ကြသည်ဟူသော "တန်းတူရေး" လက္ခဏာကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်နယ်ကို ကိုယ်စားပြုသော အမျိုးသားလွှတ်တော်သာမက၊ ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုသော ပြည်သူ့လွှတ်တော်ကိုလည်းဖွဲ့စည်းထူထောင်ရပေမည်။ ပြည်သူ့လွှတ်တော်တွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်အရ လူဦးရေကို အခြေခံ၍ လူဦးရေပိုများသော ပြည်နယ်က ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၏ ပြည်သူ့လွှတ်တော်အတွက် ကိုယ်စားလှယ်ဦးရေ ပို၍များပြားစွာ စေလွှတ်ကြရမည်ဖြစ်သည်။ လူဦးရေနည်းသော ပြည်နယ်များက ကိုယ်စားလှယ်ဦးရေ လျှော့၍ပေးပို့ကြရမည်။ ယင်းသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အနှစ်သာရပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ ပြည်နယ်ကို ကိုယ်စားပြုသော အမျိုးသားလွှတ်တော်နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်အရ လူထုကို ကိုယ်စားပြုသော ပြည်သူ့လွှတ်တော်ဆိုသည့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် (၂) ရပ်ကို ပေါင်းစပ်၍ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်ကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရပါသည်။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ စုပေါင်း၍ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို အတူတကွ စီမံအုပ်ချုပ်ရာတွင် တနိုင်ငံနှင့်တနိုင်ငံအကြား ကျင့်သုံးပုံချင်း မတူညီကြပေ။ သမ္မတစနစ်ကိုကျင့်သုံးသောတိုင်းပြည်များတွင် နိုင်ငံ့ဦးသျှောင်အကြီးအကဲဖြစ်သည့် သမ္မတကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်တင်မြှောက်ကြပါသည်။ ပါလီမန်စနစ်ကို ကျင့်သုံးသောတိုင်းပြည်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို သမ္မတနှင့်ဝန်ကြီးချုပ်တို့အကြား အာဏာခွဲဝေသုံးစွဲသည့်စနစ်ကို ကျင့်သုံးကြပါသည်။ ထိုသို့ခွဲဝေကျင့်သုံးရာတွင်လည်း အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားကို တိုက်ရိုက်ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးရန် တာဝန်အရှိဆုံးဖြစ်သူ အစိုးရအဖွဲ့အကြီးအကဲဝန်ကြီးချုပ်ကို ဒီမိုကရေစီစနစ်အရ ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုသော ပြည်သူ့လွှတ်တော် (ဝါ) အောက်လွှတ်တော်က ရွေးချယ်တင်မြှောက်ရပြီး ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအားလုံး ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသော ပြည်ထောင်စုကြီး၏အကြီးအကဲဖြစ်သည့် နိုင်ငံ့ဦးသျှောင်သမ္မတကို ပြည်နယ်များကိုကိုယ်စားပြုသည့်အမျိုးသားလွှတ်တော် (ဝါ) အထက်လွှတ်တော်က ရွေးချယ်တင်မြှောက်လေ့ရှိကြသည်။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် တရားရေးအာဏာကို ကျင့်သုံးရာ၌ လူမျိုးတမျိုးတည်းသာရှိသော တိုင်းပြည်နှင့်လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်သောတိုင်းပြည်များတွင် ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်း မတူကြပေ။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်ဖြစ်သောကြောင့် ပြည်ထောင်စုတရားစီရင်ရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်တရားသူကြီး (Supreme Court Judges) များကို ခန့်အပ်ရာ၌ ယဉ်ကျေးမှုအရသော်လည်းကောင်း၊ ဘာသာစကားအရသော်လည်း

ကောင်း၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုအရသော်လည်းကောင်း၊ သမိုင်းကြောင်းအရသော်လည်းကောင်း၊ မတူကွဲပြားနေကြသည့်လူမျိုးအားလုံး၏အရေးနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်ရေးကို အလေးအနက်ထား ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည်။ တဘက်တွင်လည်း တရားဥပဒေဆိုသည်မှာ "မျက်စိမရှိ၊ နား မရှိ" တရားမျှတမှုကိုသာ ထောက်ရှုစဉ်းစားရမည်ဖြစ်သောကြောင့်၊ တရားသူကြီးချုပ်များ၏ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ သမာသမတ်ရှိမှုကိုလည်း ထောက်ရှုစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထို့ ကြောင့် ထိုအချက် (၂) ချက်စလုံးကို ပေါင်းစပ်သောအားဖြင့် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော် ချုပ်၏ တရားသူကြီးများကို ခန့်ထားရာ၌ (၃) ပုံ (၂) ပုံကို လူမျိုးနှင့် ပြည်နယ်များကို အခြေခံ၍ ခန့်ထားပြီး၊ ကျန်ရှိသောတရားသူကြီးများကိုမူ ထိုတရားသူကြီးများ၏ ပင်ကိုအရည်အချင်း နှင့် သမာသမတ်ရှိမှုအပေါ် အခြေခံ၍ခန့်ထားသင့်ပါသည်။ လူမျိုးနှင့်ပြည်နယ်များကို ကိုယ်စား ပြုသောတရားသူကြီးများကို ခန့်ထားရာတွင်လည်း ထိုတရားသူကြီးများ၏ ပင်ကိုအရည်အချင်း၊ ဥပဒေပညာ ကျွမ်းကျင်မှုနှင့် သိက္ခာသမာဓိရှိမှုများအပေါ် အခြေခံ၍ ထိုတရားသူကြီးကိုယ်စား ပြုသည့်လူမျိုး (ဝါ) ပြည်နယ်များထဲမှ စနစ်တကျ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ထားသင့်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုကြီးကို အဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက ပူးပေါင်း၍ စီမံ ခန့်ခွဲရမည့်နည်းလမ်းများ (Shared-rule) ကို ခြုံငုံ၍ ထပ်မံသုံးသပ်ရမည်ဆိုပါက -

(က) ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ ပြည်နယ်ကိုကိုယ်စားပြုသည့် အမျိုးသားလွှတ်တော် (ဝါ) အထက်လွှတ်တော်နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်အရ ပြည်သူလူထု ကို ကိုယ်စားပြုသည့် ပြည်သူ့လွှတ်တော် (ဝါ) အောက်လွှတ်တော် ဟူ၍ "အာဏာ တူလွှတ်တော် (၂) ရပ်" ထားရှိရမည်။ အမျိုးသားလွှတ်တော် (ဝါ) အထက်လွှတ်တော် တွင် ပြည်နယ်များက ဦးရေတူညီသော ကိုယ်စားလှယ်များကို စေလွှတ်ရမည်။

(ခ) အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသည့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရကို ဖွဲ့စည်း ရာတွင် တိုင်းပြည်၏အကြီးအကဲဖြစ်သော ပြည်ထောင်စုဦးသျှောင်သမ္မတနှင့် အုပ်ချုပ် ရေးယန္တရားကို တိုက်ရိုက်ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသည့် အစိုးရအကြီးအကဲဖြစ်သော ဝန်ကြီးချုပ်တို့ကို ရွေးချယ်ခန့်ထားရမည်။ ပြည်ထောင်စုသမ္မတကြီးကို ပြည်ထောင်စု စနစ်အရ ပြည်နယ်များကို ကိုယ်စားပြုသည့် အမျိုးသားလွှတ်တော် (ဝါ) အထက် လွှတ်တော်က ရွေးချယ်တင်မြှောက်ရမည်။ ဝန်ကြီးချုပ်ကိုမူ ဒီမိုကရေစီစနစ်အရ ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုသည့် ပြည်သူ့လွှတ်တော်(ဝါ) အောက်လွှတ်တော်က ရွေးချယ်တင်မြှောက်ရပါမည်။

(ဂ) တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ထိပ်ဆုံးမှကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးမည့် ပြည်ထောင်စုတရား လွှတ်တော်ချုပ်၏တရားသူကြီးများအနက် (၃) ပုံ (၂) ပုံကို ပြည်နယ်များ (ဝါ) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများထဲမှ ဥပဒေပညာ ကျွမ်းကျင်သူများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ် ပြီး၊ ကျန် (၃) ပုံ (၁) ပုံကိုမူ ဥပဒေကျွမ်းကျင်မှုနှင့် သမာသမတ်ရှိမှုအပေါ် အခြေခံ၍ တသီးပုဂ္ဂလများကိုရွေးချယ်ခန့်ထားရပါမည်။

(၆)

ပြည်ထောင်စုလုံခြုံရေးကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း

(ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတပ်မတော် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရေးလမ်းစဉ်)

စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်သည် သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ရှိ၍ သီးခြားအမျိုးသားနိုင်ငံတော်များ ထူထောင်ပိုင်ခွင့်ရှိသောလူမျိုးများ၏ ပြည်ထောင်များကို စုပေါင်း၍ပြည်ထောင်စုကြီးကို အတူတကွ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသောကြောင့် ထိုပြည်ထောင်စုကြီး၏ အချုပ်အခြာအာဏာ တည်တံ့ခိုင်မြဲရေးကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်တိုင်း၌တာဝန်ရှိကြသည်။ ထိုသို့ အချုပ်အခြာအာဏာကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းနိုင်ရေးအတွက် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားအသီးသီးကို ဖန်တီးထူထောင်ရပါမည်။ အချုပ်အခြာအာဏာကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသည့် နိုင်ငံရေးယန္တရားများကို အကြမ်းအားဖြင့် နှစ်မျိုးနှစ်စား ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ (၁) အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားနှင့် (၂) လုံခြုံရေးယန္တရားတို့ဖြစ်ပါသည်။

အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားဟုဆိုရာ၌တိုင်းပြည်၏အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့်ဥပဒေပြုရေး အာဏာတို့ကို တိုက်ရိုက်ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသောအစိုးရများ၊ တရားရုံးများနှင့်လွှတ်တော်အဆင့်ဆင့်တို့သာမက နိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းအားလုံးလည်း ပါဝင်နေကြသည်။ လုံခြုံရေးတွင် ပြည်ထောင်စုလုံခြုံရေး၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် အေးချမ်းသာယာရေးတို့ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်အတွက် တိုက်ရိုက်တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းခံရသော တပ်မတော်၊ ပြည်သူ့ရဲတပ်ဖွဲ့များနှင့် အခြားလုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ ပါဝင်ကြသည်။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်သည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့်စုပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းကို ရောစပ်ထားသောစနစ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်ထောင်စု၏ လုံခြုံရေးတာဝန်ကိုထမ်းဆောင်ရာ၌လည်း ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ပြည်နယ်အဆင့်နှင့် စုပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ဟူ၍ အဆင့်နှစ်ဆင့်ခွဲ၍ တာဝန်ပေးအပ်ရပါမည်။ ပြည်နယ်လုံခြုံရေးကို ပြည်နယ်အတွင်းရှိ ပြည်သူလူထုဘဝ အေးချမ်းသာယာရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်အတွက် ပြည်နယ်ပြည်သူ့ရဲတပ်ဖွဲ့များကို သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်၏ လိုအပ်ချက်နှင့်အညီ ဖွဲ့စည်းထူထောင်၍ တာဝန်ပေးအပ်ရပါသည်။ ထိုနည်းတူ ပြည်နယ်လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့ (State Militia) များကိုလည်း လိုအပ်လျှင် လိုအပ်သလို ဖွဲ့စည်းတာဝန်ပေးအပ်ရပါမည်။

ပြည်ထောင်စုကြီး၏ လုံခြုံရေးကို တာဝန်ယူထမ်းဆောင်နေကြမည့် ပြည်ထောင်စုတပ်မတော်ကိုမူ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအားလုံး စုပေါင်းတာဝန်ယူ၍ အတူတကွ ဖွဲ့ စည်းထူထောင်သင့်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်ထောင်စုတပ်မတော်တွင်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်အသီးသီးမှ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများစုပေါင်းပါဝင်ကာ အတူတကွ တာဝန်ယူထမ်းဆောင်ကြရပါမည်။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သည့် တိုင်းပြည်ဖြစ်သောကြောင့် ပြည်ထောင်စုတပ်မတော်တွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုး

များ၏တပ်ရင်းအလိုက် စုပေါင်း တာဝန်ယူထမ်းဆောင်ခြင်းသည် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်း တရပ် ဖြစ်ပါလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၄၆ ခုနှစ် ကန္ဒီမြို့၌ ဗမာ့တပ်မတော်ကိုယ်စား ဗိုလ်လကျာ်နှင့် ဗြိတိသျှတပ်မတော်ကိုယ်စား ဗိုလ်ချုပ်ကြီးဖရီးမင်းတို့ ချုပ်ဆိုခဲ့သော "လကျာ်-ဖရီးမင်းစာချုပ်"ကိုပြန်လည်အကောင်အထည်ဖော်ကျင့်သုံးခြင်းသည်သာလျှင် ပြည်ထောင်စုတပ်မတော်ကို အသစ်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးတွင် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းဖြစ်ကြောင်း တင်ပြလိုက်ရပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ၂၀၂၁၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁) ရက်နေ့တွင် တိုင်းပြည်၏အာဏာကိုမတရားသိမ်းပိုက်ထားသော ဗိုလ်ချုပ်မှူးကြီးမင်းအောင်လှိုင်နှင့် ဗမာ့တပ်မတော်သည် ပြည်သူ လူထုတရပ်လုံး၏ အသက်အိုးအိမ်ကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရမည့်အစား ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးအပေါ် အကြမ်းဖက်၍ ပြည်သူကိုသတ်ဖြတ်နေသော သောင်းကျန်းသူဘဝသို့ နေ့ချင်းညချင်း ကူးပြောင်းသွားခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၂၀၂၀၊ နိုဝင်ဘာရွေးကောက်ပွဲတွင် လူထု၏ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းကိုတရားဝင်ခံယူခဲ့ကြသော "ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်ကိုယ်စားပြုကော်မတီ (CRPH)" က မင်းအောင်လှိုင်နှင့် အပေါင်းအပါ စစ်တပ်ကို သောင်းကျန်းသူများအဖြစ် ကမ္ဘာသိတရားဝင်ကြေညာထားပြီး ဖြစ်ပါသည်။

မင်းအောင်လှိုင်နှင့်အပေါင်းအပါ သောင်းကျန်းသူများ၏ဘေးရန်မှ ကာကွယ်ရန် ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက မိမိကိုယ်ကိုမိမိ ကာကွယ်နိုင်ရေးအတွက် "ပြည်သူ့ကာကွယ်ရေးတပ်မတော်" ကို စတင်ဖွဲ့စည်းနေကြပါသည်။ ယခုအခါ အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအစိုးရ (NUG) ၏ ပြည်သူ့ကာကွယ်ရေးတပ်မတော် (PDF) နှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ (EROs) သည် မဟာမိတ်တပ်မတော်များအဖြစ် ပူးတွဲစစ်ဆင်ရေးများ စတင်လှုပ်ရှားနေကြပြီဖြစ်သည်။ ပြည်သူ့ကာကွယ်ရေးတပ်မတော် (PDF) နှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်း (ERO) တပ်မတော်များသည်မဟာမိတ်တပ်မတော်များအဆင့်မှ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတပ်မတော် (Federal Army) အဖြစ် တက်လှမ်းနိုင်ကြမည်ဟု ယုံကြည်ပါသည်။ ထိုအကြောင်းအရာကို နောင်တွင် အလျဉ်းသင့်သလို ရေးသားဖော်ပြသွားမည်ဖြစ်သည်။

(၇)
မြေနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့် မျှဝေခံစားခွင့်

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများက မိမိတို့၏လူမျိုးများက သမိုင်းစဉ်ဆက်ပိုင်ဆိုင်ထားသောနယ်မြေများကို မိမိတို့၏ဆန္ဒအလျောက်ပူးပေါင်း၍ ဖွဲ့စည်းထားသော ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအသီးသီးက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသောနယ်မြေများကို ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအဖြစ် ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသော်လည်း၊ မိမိတို့၏လူမျိုးပိုင်နယ်မြေများပိုင်ဆိုင်ခြင်းကိုမူ မည်သည့်နည်းနှင့်မျှစွန့်လွှတ်ကြလိမ့်မည်

မဟုတ်ပေ။ မိမိတို့၏လူမျိုးအသီးသီးက ပိုင်ဆိုင်ထားသည့်နယ်မြေများကို လူမျိုးအလိုက် သီးသန့်ပိုင်ဆိုင်ပြီး၊ ထိုနယ်များထဲမှ သမိုင်းအစဉ်အလာနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဓလေ့ထုံးစံအရ ဆွေမျိုးစု၊ မိသားစုနှင့် တသီးပုဂ္ဂလ တဦးချင်းအလိုက် အစဉ်အဆက် ပိုင်ဆိုင်လာခဲ့ကြသောမြေများကိုလည်း လက်လွှတ်မဆုံးရှုံးသင့်ပေ။ မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်သည် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခြင်းအားလုံးထဲတွင် အခြေခံအကျဆုံးသော "ပိုင်ဆိုင်ခြင်းတရပ်" ဖြစ်ပါသည်။ မြေပိုင်ဆိုင်ခြင်းအပါအဝင် "ပိုင်ဆိုင်ခြင်း" ဟူသောအရာအားလုံးသည် လူတဦးချင်း၏ ဘဝလုံခြုံရေးကို အာမခံချက်ပေးရုံသာမက လူမျိုးအလိုက် စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ထိုလူမျိုးများ မတိမ်ကောမပပျောက်ရေးအတွက် အခြေခံအကျဆုံးသော လူမျိုးလုံခြုံရေးအာမခံချက်တခုလည်း ဖြစ်ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်သားများသည် သမိုင်းစဉ်ဆက် မိမိတို့လူမျိုးများကပိုင်ဆိုင်ထားသော ပြည်နယ်အတွင်းရှိ မြေ၊ မြေပေါ်မြေအောက် သယံဇာတပစ္စည်းများ၊ သစ်တော၊ မြစ်ချောင်း၊ အင်းအိုင်နှင့် ရေပေါ်ရေအောက်၊ လေထုမြေထုမှထွက်ပေါ်လာသည့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များအားလုံးကို ထိုပြည်နယ်ရှိ ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် ပြည်နယ်သားများက ပိုင်ဆိုင်ကြပါသည်။ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်လည်း ရှိကြပါသည်။ ထိုပိုင်ဆိုင်မှုကို မည်သည့်အခါမျှ လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးခြင်း မရှိစေရပေ။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်သည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ ပူးပေါင်း၍ ပြည် ထောင်စုကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုတခုလုံးကိုလည်း ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအားလုံးက စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက မိမိတို့၏ပြည်နယ်ရှိ သဘာဝရင်းမြစ်များအားလုံးကို အသီးသီးပိုင်ဆိုင်ထားပါသော်လည်း ထိုပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် သဘာဝရင်းမြစ်များကို ပြည်ထောင်စုတဝှန်းလုံးအတွက် မျှဝေခံစားရန်လည်း အားလုံးမှာတာဝန်ရှိပါသည်။

ထိုသို့ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်အသီးသီးရှိ သဘာဝရင်းမြစ်များကို သက်ဆိုင်ရာအမျိုးသားပြည်နယ်များက ပိုင်ဆိုင်ခြင်းနှင့် ပြည်ထောင်စုတဝှန်းလုံး၏ မျှဝေခံစားခြင်းကို "အခွန်တော်စနစ်" ဖြင့် ချိန်ခွင်လျှာညှိပေးရပါမည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်နယ်အစိုးရရော၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရပါ အစိုးရ (၂) ရပ်စလုံးကို သီးခြားစီ အခွန်ကောက်ယူခွင့်အာဏာကို ပေးထားရပါမည်။ ပြည်နယ်အစိုးရက မိမိတို့၏ ပြည်နယ်အတွင်း ကောက်ခံရရှိသော အခွန်တော်ငွေသည် ပြည်နယ်အတွင်း အသုံးချရန်ဖြစ်၍၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရက ပြည်နယ်များအားလုံးထံမှ ကောက်ခံရရှိသောအခွန်ငွေသည် ပြည်ထောင်စုတဝှန်းလုံးရှိ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး မျှဝေခံစားနိုင်ကာ တိုင်းပြည်အတွက် လိုအပ်သည့်ကဏ္ဍများတွင် အသုံးပြုသွားမည် ဖြစ်သည်။

(၈)

ဘာသာရေးကို အခြေမခံသောနိုင်ငံ

(Secular State)

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာစကား၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် သမိုင်းကြောင်း မတူသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံဖြင့်ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသောနိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်ထောင်စုအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့၏ လူမျိုးဖြစ်ခြင်းလက္ခဏာများဖြစ်သော ဘာသာစကား၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှုများနှင့် အမျိုးသားဂုဏ်အင်္ဂါများ၊ ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများ၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများကို အပြန်အလှန် လေးစားအသိအမှတ်ပြုရန် လိုပါသည်။ ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအသီးသီးက လူမျိုးအလိုက်ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသော လူမျိုးရေးဆိုင်ရာ "ယဉ်ကျေးမှု ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်"သာမက လူသားတဦးချင်းစီ၌မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ်ပိုင်ဆိုင်ထားသော တသီးပုဂ္ဂလ အခြေခံအခွင့်အရေးများကိုလည်း လေးစားတန်ဖိုးထားရန် လိုအပ်ပါသည်။

လူမျိုးတမျိုးတည်းသာရှိ၍ ဘာသာစကားတခုတည်းကိုသာ တနိုင်ငံလုံးက မိခင်ဘာသာစကားအဖြစ် ပြောဆိုသုံးစွဲကြပြီး၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုတခုတည်းရှိသောတိုင်းပြည်များကို "အမျိုးသားနိုင်ငံတော်" အဖြစ် ဖွဲ့စည်းထူထောင်၍ရပါသည်။ ထိုသို့ လူမျိုးတမျိုး၊ ဘာသာစကားတခု၊ သာသနာတပါးတည်းသာရှိသော အမျိုးသားနိုင်ငံတော်ကို ထူထောင်ရန် "အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ" ဟူသော အမျိုးသားဝါဒအပေါ်အခြေခံ၍ နိုင်ငံတော်ဘာသာကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အတိအကျ ပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသောနိုင်ငံဖြစ်သည်။ လူမျိုးပေါင်းများစွာ၊ ဘာသာစကားပေါင်းများစွာနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများစွာရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤပြည်ထောင်စုကို လူမျိုးတမျိုး၊ ဘာသာစကားတခု၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု သာသနာတပါးတည်းရှိသော အမျိုးသားနိုင်ငံကဲ့သို့ "အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ" ဟူသော အမျိုးသားရေးဝါဒအပေါ် အခြေခံကာ ဖွဲ့စည်းထူထောင်၍ရမည် မဟုတ်ပေ။

လွတ်လပ်ရေးရရှိသည့်အချိန်မှစ၍ ယနေ့တိုင် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိကပြဿနာတရပ်မှာ အဆက်ဆက်သောအစိုးရတို့က "အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ" ကိုအခြေခံသော "အမျိုးသားနိုင်ငံတော်"ထူထောင်ရန် ကြိုးပမ်းနေကြသည်။ ထို့ကြောင့် မဟာလူမျိုးကြီးဝါဒ၏ အခြေခံရေသောက် မြစ် (၃) သွယ်ဖြစ်သော လူမျိုးတမျိုးတည်းဖြစ်သွားရေး၊ ဘာသာစကားတခုတည်းက လွှမ်းမိုးသွားရေးနှင့် သာသနာတပါးတည်းကိုသာ ပြည်ထောင်စုဖွားတိုင်းရင်းသားအားလုံး ကိုးကွယ်ယုံကြည်သွားစေရေးဟူသော အမျိုးသားနိုင်ငံထူထောင်ရေးလမ်းစဉ်ကို တစိုက်မတ်မတ်အကောင်အထည်ဖော်ရန် ကြိုးပမ်းနေကြပါသည်။ ပါလီမန်

ခေတ်တွင် ဦးနုအစိုးရက ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ တော်လှန်ရေး ကောင်စီခေတ်တွင် ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်းက ပြည်တွင်းစစ်ကို အကြောင်းပြ၍ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား သင်ကြားခွင့်ကို ပိတ်ပင်တားမြစ်ပြီး "မြန်မာစာ၊ မြန်မာစကား" တခု တည်း ကိုသာ ရုံးသုံးဘာသာအဖြစ်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်းနှင့် နဝတခေတ်တွင် ဗိုလ်ချုပ်ကြီးစောမောင်လက် ထက်၌ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၏ အမည်နာမကို "မြန်မာ" အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲခြင်းသည် "အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ" ဟူသောအမျိုးသားရေးဝါဒကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ကြိုးပမ်း ခြင်းပင်ဖြစ် သည်။ "ဗုဒ္ဓဘာသာ မြန်မာလူမျိုး" ဟူသောအယူဝါဒအပေါ်တွင် အခြေခံ၍ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံကို လူမျိုးတမျိုး၊ ဘာသာစကားတခု၊ သာသနာတပါးဟူသော "အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ" ဘောင်အတွင်း သွတ်သွင်းသွားရန် လုပ်ဆောင်နေကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ယင်းသို့ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံကို တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့၏ အမျိုးသား ပြည်နယ်များ ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းသည့်ပြည်ထောင်စုစနစ်မှ သွေဖည်၍ "အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ" ကို အခြေခံသော အမျိုးသားနိုင်ငံတော် ထူထောင်ရေးကို ကြိုးပမ်းနေသောကြောင့် နှစ်ပေါင်း (၇၅) နှစ်ကျော်ပြည်တွင်းစစ်နှင့် ရင်ဆိုင်နေရခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နှစ်ပေါင်း (၇၅) နှစ် ကျော် ပြည်တွင်းစစ်ကို အဆုံးသတ်၍ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူယှဉ်တွဲ နေထိုင်နိုင်ကြသော ပြည်ထောင်စုကိုထူထောင်လိုပါက "အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ" ကိုအခြေ ခံ၍ အမျိုးသားနိုင်ငံ ထူထောင်ရေးလမ်းစဉ်ကို အရင်ဦးဆုံး စွန့်လွှတ်ရန် လိုအပ်သည်။ လူမျိုး တမျိုးနှင့်တမျိုးအကြား၊ ဘာသာစကား တခုနှင့်တခုအကြား၊ သာသနာတပါးနှင့် တပါးအကြား အပြန်အလှန်အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်လေးစားခြင်းကို ပြည်ထောင်စုကျင့်စဉ်တခု အဖြစ် လေ့ကျင့်ရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့မှသာ ဘာသာရေးကို အခြေမခံသော၊ ဘာသာ ရေးနှင့်နိုင်ငံရေး ရောစပ်ခြင်း မရှိသည့် စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်ကို ပြန်လည် ထူထောင်ရန် လိုအပ်နေမည်ဖြစ်သည်။

(၉)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း

ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် "ယုံကြည်ခြင်း" (Fides or Trust) ကိုအခြေခံ၍ "သဘောတူ စာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်း" (Agreement) သို့မဟုတ် "ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း" (Covenant) ဖြင့် ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံ ထူထောင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သီးခြားစီ လွတ်လပ်ရေးရယူ၍ သီးခြားစီ အမျိုးသားနိုင်ငံထူထောင်ပိုင်ခွင့်ရှိသောလူမျိုးများက မိမိတို့သမိုင်းစဉ်ဆက်ပိုင်ဆိုင်ထားသော နယ်မြေများနှင့် ပြည်ထောင်များကိုစုပေါင်း၍ ပြည်ထောင်များစုစည်းထားသည့် လွတ်လပ်၍ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်သော "ပြည်ထောင်စု" နိုင်ငံကို ထူထောင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ယုံကြည်ခြင်းကို အခြေခံ၍ ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံတခုကို အတူတကွ ထူထောင်ရန် သဘောတူချုပ်ဆိုထားသော ပင်္ဂလုံစာချုပ်တွင်ပါရှိသည့် ပြည်ထောင်စုမျှော်မှန်းချက်၊ စံတန်ဖိုးနှင့်နိုင်ငံရေးဦးတည်ချက်များကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။ ယင်းကို ပြည်ထောင်စု၏ နိုင်ငံရေးစနစ်အဖြစ် တသွေမတိမ်းလိုက်နာကျင့်သုံးကြရမည်။ ထိုကဲ့သို့ ယုံကြည်ခြင်းအခြေခံဖြင့် ပင်္ဂလုံပြု၍ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက စုပေါင်းထူထောင်၊ စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသော ပြည်ထောင်စု၏ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တိုင်းပြည်၏အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်သည်။ ယင်းသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ လေးနက်သောအင်္ဂါရပ်တခုဖြစ်သည်။

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် ယခင်ဗြတိသျှကိုလိုနီနယ် (၄) ခု က သီးခြားစီဖြင့် လွတ်လပ်ရေးရယူ၍ သီးခြားစီဖြင့် အမျိုးသားနိုင်ငံများ ထူထောင်ခြင်းမပြုဘဲ အတူတကွ လွတ်လပ်ရေးရယူပြီး ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံတခုကို စုပေါင်းထူထောင်ရန်၊ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် “ပင်လုံစာချုပ်” ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် “ပင်လုံစာချုပ်” ပါ နိုင်ငံရေးမျှော်မှန်းချက်များနှင့် ပြည်ထောင်စုစံတန်ဖိုးများကို ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အပြည့်အစုံ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ ယုံကြည်ခြင်းပေါ် အခြေခံ၍လက်မှတ်ရေးထိုးကာ ပင်္ဂလုံပြုထားသော “ပင်လုံစာချုပ်” ကို ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အပြည့်အဝအကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ယုံကြည်မှုလည်း တစတစပြိုကွဲလာခဲ့ပါသည်။

၁၉၇၄ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၈ ခုနှစ်တို့တွင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် “ပင်လုံစာချုပ်” ကို လုံးဝဥဿုံနီးပါး ဥပေက္ခာပြုခဲ့ပါသည်။ ပင်လုံစာချုပ်ကို မလွန်ဆန်နိုင်သောကြောင့် “ပြည်ထောင်စု” ဟူသော အမည်နာမကို ဆက်လက်သုံးစွဲခဲ့သော်လည်း အနှစ်သာရများမှာ “အမျိုးသားနိုင်ငံ” ထူထောင်ရေးလမ်းစဉ် ဖြင့် ပြည်ထောင်စုနှင့် တပြည်ထောင်စနစ်ရောစပ်ထားသော အတုအယောင်ပြည်ထောင်စုများကို ထူထောင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ပြင် ၁၉၇၄ နှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့သည် ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးရန် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ မဟုတ်ကြချေ။ ပင်လုံစာချုပ်ကို ဆန့်ကျင်၍ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးများကို ပိတ်ပင်ခဲ့သည်။ အမှန်စင်စစ် ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့သည် တပါတီအာဏာရှင်စနစ်နှင့် စစ်အာဏာရှင်စနစ်တို့ကို အခိုင်အမာ အကာအကွယ်ပေး ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများသာ ဖြစ်ကြပါသည်။

တပါတီအာဏာရှင်စနစ်နှင့် စစ်အာဏာရှင်စနစ်တို့ကို အကာအကွယ်ပေးရန် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြသော ၁၉၇၄ နှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကြောင့် ဗမာတိုင်းရင်းသား အပါအဝင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့သည် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးဆုံးရှုံးခြင်း၊ တိုင်းပြည်တွင် ဒီမို

ကရေစီ ဆိတ်သုဉ်းခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးများ ဆုံးရှုံးခြင်းတို့ကို ခါးစည်းခံခဲ့ကြရသည်။ တပါတီအာဏာရှင်စနစ်နှင့် စစ်အာဏာရှင်စနစ်တို့ကြောင့် နှစ်ပေါင်း (၇၅) နှစ်ကျော်ပြီဖြစ်သော ပြည်တွင်းစစ်နှင့်လည်း ရင်ဆိုင်နေကြရသည်။ တိုင်းပြည်တွင် စစ်အာဏာသိမ်းမှု (၃) ကြိမ် (၃) ခါဖြစ်ပွားပြီး တိုင်းပြည်လည်း ပျက်စီးယိုယွင်းခြင်းနှင့် ယခုလိုကြုံတွေ့နေရခြင်းဖြစ်သည်။

၂၀၂၁၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁) ရက်နေ့တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော အကြမ်းဖက်စစ်ကောင်စီ၏ မတရားအာဏာသိမ်းရန် ကြိုးပမ်းမှုကို ဆန့်ကျင်နေကြသည့် နွေဦးတော်လှန်ရေးတွင် ပါဝင်နေကြသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ၊ အလွှာအသီးသီးမှ လူထုပေါင်းစုံ၊ တိုင်းရင်းသားတော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ CDMer များ၊ သမဂ္ဂနှင့် သပိတ်ကော်မတီများ စုပေါင်းပါဝင်၍ အနာဂတ်ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို ပြန်လည်ထူထောင်ရာတွင် အခြေခံရမည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၊ ပြည်ထောင်စု မျှော်မှန်းချက်နှင့် စံတန်ဖိုးများကို တတ်နိုင်သမျှ ပြည့်စုံစွာဖော်ပြပြီး "ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်" အစိတ်အပိုင်း (၁) နှင့် (၂) တို့ကို ၂၀၂၁၊ မတ်လတွင် ထုတ်ပြန်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းကို ပြင်ဆင်မွမ်းမံပြီး ၂၀၂၂၊ ဇန်နဝါရီလ (၂၇-၂၉) ရက်များတွင် ကျင်းပခဲ့သည့် "ပြည်သူ့ညီလာခံ" က တရားဝင်ထုတ်ပြန်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထို "ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်" သည် ပင်လုံစာချုပ်၏နိုင်ငံရေးအနှစ်သာရများကို အပြည့်အဝအကောင်အထည်ဖော်နိုင်စွမ်းရှိသောကြောင့် ယင်းကို အခြေခံ၍ အနာဂတ်ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်

[၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ- ၂၇-၂၉ တွင် ကျင်းပခဲ့သော ပြည်သူ့ညီလာခံတွင် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီ ပဋိညာဉ် အစိတ်အပိုင်း (၁) ကို အခိုင်အမာပြဋ္ဌာန်းပြီးနောက် ဤစာတမ်းကို မွမ်းမံပြင်ဆင်ရေးသားခြင်းဖြစ်သည်။]

အခန်း (၂)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အင်္ဂါရပ်များ

နိဒါန်း

အနှစ်(၇၅) ကျော် ပြည်တွင်းစစ် အပါအဝင် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတွင် ကြုံတွေ့ရင်ဆိုင်နေရသော နိုင်ငံရေးအကျပ်အတည်း အားလုံး၏အရင်းအမြစ်သည် ဤ ပြည်ထောင်စုကို ပင်လုံသဘောတူညီချက်အတိုင်း စစ်မှန်သောပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် တည်ဆောက်မည်လော။ သို့တည်းမဟုတ် အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာကို အခြေခံ၍ လူမျိုးတမျိုး၊ ဘာသာစကားတခုနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုတမျိုးတည်းသာရှိသည့် အမျိုးသားနိုင်ငံတော်အဖြစ် တည်ဆောက်မည်လောဟူသောပြဿနာပင်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသည် ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်သက်ဆိုင်သော နိုင်ငံရေးပြဿနာဖြစ်ပါသည်။

ပင်လုံစာချုပ်ကိုလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသော ချင်း၊ ကချင်နှင့် ရှမ်းလူမျိုးများအပါအဝင် ပြည်ထောင်စုအတွင်း မှီတင်းနေထိုင်ကြသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့က အနှစ် (၇၅) ကျော် လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးဆင်နွဲရခြင်းမှာ ဤပြည်ထောင်စုကြီးကို ပင်လုံညီလာခံတွင် မျှော်မှန်းထားခဲ့သည့်အတိုင်း စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ် ပြန်လည်တည်ဆောက်သွားရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ လိုလားတောင်းဆိုနေသော စစ်မှန်သောဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်၏ အင်္ဂါရပ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်အတွင်း အကျဉ်းချုံး၍ လေ့လာတင်ပြသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။

(၁)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို အခြေခံသော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန် (Form of Federal Union) နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသော အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန် (Form of Democratic Government) တို့ကို စနစ်တကျ ဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ မူရင်းပိုင်ရှင်များဖြစ်ကြသော ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် ယင်းပြည်နယ်များအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားပြည်သူလူထု တရပ်လုံးက မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ကျင့်သုံး၍ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော တိုင်းပြည်၏ အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်သည်။

ထိုအမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြင့် တိုင်းသူပြည်သားများ၏ ဘဝလုံခြုံရေးနှင့် မွေးရာပါအခွင့်အရေးများ ကို အာမခံချက်ပေးထားသည်။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် လွတ်လပ်မှု၊ တန်းတူညီမျှမှုနှင့် တရားမျှတမှုတို့ကို အခြေခံသော လောကပါလတရား ထွန်းကားသည့် လူ့ဘောင်တည်ဆောက်ပြီး ဒီမိုကရေစီရေး၊ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးနိုင်သည့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို ထူထောင်ရပေမည်။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လွတ်လပ်မှု၊ တန်းတူညီမှုနှင့် တရားမျှတမှုတည်းဟူသော လောကပါလတရားထွန်းကားသည့် လူ့ဘောင်တည်ဆောက်ရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီရေး၊ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးနိုင်သည့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု တည်ဆောက်ရေးအတွက် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော တိုင်းပြည်၏အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ မူရင်းပိုင်ရှင်ဖြစ်သော နိုင်ငံသားတို့ကိုယ်စား ထိုအချုပ်အခြာအာဏာကို ကျင့်သုံးမည့် အစိုးရ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံ၊ ရွေးချယ်မှုပုံစံ၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ၊ တာဝန်နှင့် သက်တမ်းတို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ထို့အပြင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ခက်မသုံးဖြာဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်း (Separation of Powers)၊ ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers)၊ နှင့် အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းခြင်း (Check and Balance) တို့ကိုလည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းနှင့် ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ အစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ၊ တာဝန်နှင့်သက်တမ်းတို့ကို ကန့်သတ်ခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ လူထုကိုယ်စား အချုပ်အခြာအာဏာကို ကျင့်သုံးသည့်အစိုးရများက အာဏာအလွဲသုံးစား လုပ်ဆောင်ခြင်းများ မပြုရလေအောင် တိုင်းပြည်၏အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြင့် ထိန်းချုပ်ထားပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တဘက်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏မူရင်းပိုင်ရှင်ဖြစ်သော ပြည်သူလူထုတရပ်လုံး၏ ဘဝလုံခြုံရေးနှင့် မွေးရာပါအခြေခံအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပြီး၊ အခြားတဘက်တွင် လူထုကိုယ်စား အချုပ်အခြာကို ကျင့်သုံးသည့်အစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ၊ တာဝန်နှင့်သက်တမ်းတို့ကို ကန့်သတ်ထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူထုနှင့် အစိုးရတို့အကြား မရှိမဖြစ် ထားရှိအပ်သည့် ပဋိညာဉ်စာချုပ်တရပ် ဖြစ်ပါသည်။

(၂)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအင်္ဂါရပ်များ

ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတရပ်တွင် အင်္ဂါရပ်များစွာ ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် တစ်ပြည်ထောင်စနစ်ကို ကျင့်သုံးသော အမျိုးသားနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို ကျင့်သုံးသော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့၏ အင်္ဂါရပ်ချင်း မတူညီနိုင်ကြပေ။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ အသစ်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းမည့် ''ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ'' တွင် မရှိမဖြစ်ပါဝင်မည အရေးကြီးသောအင်္ဂါရပ်များကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

၁။ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မရှိမဖြစ် လိုအပ်ခြင်း

(A Written Constitution)

ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် စုပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း (Shared-rule) နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်း (Self-rule) တို့ကိုပေါင်းစပ်ထားသောစနစ်ဖြစ်ပါသည်။ စုပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း (Shared-rule) ကို ဖော်ဆောင်ရန် "ပြည်ထောင်စုအစိုးရ" ကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရန်လိုအပ်သလို၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်း (Self-rule) ကိုဖော်ဆောင်ရန် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်အားလုံးတွင် "ပြည်နယ်အစိုးရများ" ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော "ပြည်ထောင်စုအစိုးရ" နှင့် "ပြည်နယ်အစိုးရများ" အကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးရန် လိုအပ်ပါသည်။

ထိုကဲ့သို့ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ မည်သို့မည်ပုံ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရမည်ဟူသော အစိုးရ (၂) ရပ် ဖွဲ့စည်းရေးကိစ္စရပ်များကို စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းရေးအတွက် သော်လည်း ကောင်း၊ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား စနစ်တကျ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက်သော်လည်းကောင်း ခိုင်လုံတိကျစွာ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မရှိမဖြစ် လိုအပ်နေပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသောတိုင်းပြည်များတွင် "ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ" ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အရေးကြီးသော အင်္ဂါရပ်တခုအဖြစ် တည်ရှိနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်ထောင်စု အချုပ်အခြာအာဏာနှင့်တကွ ယင်းအာဏာ၏ မူရင်းပိုင်ရှင်များဖြစ်ကြသော ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ

နှင့် ထိုပြည်နယ်များအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားပြည်သူလူထုတရပ်လုံး၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးရန် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော တိုင်းပြည်၏အမြင့်ဆုံးဥပဒေ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက စုပေါင်းဖွဲ့စည်းထူထောင်၍ စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်ထားသော ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် တာဝန်များသာမက ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် တာဝန်များကိုလည်း စနစ်တကျ ကန့်သတ်ထိန်းချုပ်နိုင်ရေးအတွက် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော လူထုနှင့်အစိုးရတို့ကြား ထားရှိအပ်သည့် ပဋိညာဉ်စာချုပ်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရန် မရှိမဖြစ် လိုအပ်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူထုနှင့်အစိုးရတို့အကြား သဘောတူလက်ခံထားသော ပဋိညာဉ်စာချုပ်ဖြစ်ရုံသာမက ပြည်ထောင်စုကို စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့စဉ်က ထိုပြည်ထောင်စုကို အတူတကွထူထောင်ရန် သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးထားသောစာချုပ်ကိုလည်း လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ကျင့်သုံးရန် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော ပဋိညာဉ်စာချုပ်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုကို စတင်ထူထောင်ရန် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ သဘောတူချုပ်ဆိုခဲ့သောနိုင်ငံရေးသဘောတူစာချုပ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အခိုင်အမာထည့်သွင်း ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်ထောင်စုကို အတူတကွထူထောင်ရန် နိုင်ငံရေးအရသဘောတူစာချုပ်ချုပ်ဆိုထားသော ပဋိညာဉ်စာချုပ်များကို မည်သို့မည်ပုံထည့်သွင်းရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားကြောင်း အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကို ဥပမာပေး၍ တင်ပြလိုပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ နိုင်ငံရေးသဘောတူညီမှုကို ဦးစွာရယူ၍ ထိုပဋိညာဉ်စာချုပ်အရ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော ပထမဦးဆုံးနိုင်ငံမှာအမေရိကန်ပြည်ထောင်စုဖြစ်ပါသည်။ ယခင်ဗြိတိသျှကိုလိုနီ (၁၃) ခုတို့က ၁၇၇၆ဇူလိုင်လ (၄) ရက်နေ့တွင် "လွတ်လပ်ရေးကြေညာစာတမ်း" ကို သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးကြပြီး ထိုပဋိညာဉ်စာချုပ်အရ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကို ထူထောင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်ရေးကြေညာစာတမ်းသည် လွတ်လပ်ရေးကို အတူတကွ ရယူပြီးနောက် မည်သည့်နိုင်ငံရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးပြီး တိုင်းပြည်ကို မည်သို့မည်ပုံ ထူထောင်ကြရမည်ဟူသော နိုင်ငံရေးသဘောတူစာချုပ်တရပ်အဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် လွတ်လပ်ရေးကြေညာစာတမ်းသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အနှစ်သာရဖြစ်သော "ယုံကြည်ခြင်း" (Trust) ကို အခြေခံ၍ သဘောတူစာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်း (Agreement) သို့မဟုတ် "ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း" (Covenant) ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

အမေရိကလွတ်လပ်ရေးကြေညာစာတမ်းတွင် အခြေခံအကျဆုံးသော "ယုံကြည်ခြင်း" သည် ထိုပဋိညာဉ်တွင်ပါရှိသည့် "လူသားတိုင်းသည် တန်းတူရည်တူဖန်ဆင်းခြင်းခံရသည်" (All Men are Created Equal) ဟူသောအချက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ တန်းတူရည်တူဖန်ဆင်းခြင်းခံရသောလူသားတိုင်းသည် ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်မရှိသော တန်းတူသည့်အခွင့်အရေးများလည်းရှိကြပါသည်။ ထိုတန်းတူအခွင့်အရေးများအနက် ထိုပဋိညာဉ်တွင် ဖော်ပြထားသော "ဘဝရှင်သန်ခွင့်" (Life)၊ "လွတ်လပ်ခွင့်" (Liberty) နှင့် "ဘဝသုခရှာဖွေဖန်တီးခွင့်" (Pursuit of Happiness) တို့ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအခြေခံယုံကြည်ချက်၏ အနှစ်သာရများကို ၁၇၈၇ ခုနှစ်တွင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသော "အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ" တွင် ပေါ်လွင်အောင် ရေးသားပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် ၁၇၈၉ ခုနှစ်၊ မတ်လ (၄) ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပထမပြင်ဆင်ခြင်း (First Amendment) တွင် ထိုအချက်များကို "အခြေခံအခွင့်အရေးများ" (Bill of Rights) အဖြစ် ထပ်မံဖြည့်စွက်၍ ရေးသားပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။

၂။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအခြေခံမှုများ

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်သည် "ယုံကြည်ခြင်း" (Fides or Trust) ပေါ် အခြေခံ၍ "သဘောတူစာချုပ် ချုပ်ဆိုခြင်း" (Agreement) သို့မဟုတ် "ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း" (Covenant) ဖြင့် "ပြည်ထောင်စု" နိုင်ငံသစ်တခုကို ပူးပေါင်းထူထောင်သောစနစ်ဖြစ်ပါသည်။ ယုံကြည်ခြင်းကို အခြေခံ၍ လူမျိုးအသီးသီးက မိမိတို့သမိုင်းစဉ်ဆက်ပိုင်ဆိုင်ထားသောနယ်မြေများနှင့် ပြည်ထောင်များကိုပေါင်းစု၍ "ပြည်ထောင်စု" နိုင်ငံသစ်တခုကို ထူထောင်ရန် "သဘောတူစာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်း" ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသစ်တခုကို အတူတကွ ထူထောင်နိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးအရ သဘောတူညီချက်ရရှိထားသော ပဋိညာဉ်စာချုပ်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဥပဒေအဖြစ် နိုင်ငံရေးအနှစ်သာရ ပြည့်ဝစုံလင်စွာ ရေးသားပြဋ္ဌာန်းရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် ၁၉၄၇၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သော ပင်လုံစာချုပ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသောနိုင်ငံဖြစ်ပါသည်။ ယခင် ဗြိတိသျှကိုလိုနီနယ် (၄) ခုဖြစ်သော ကချင်တောင်တန်းဒေသ၊ ချင်းတောင်တန်းဒေသ၊ ပြည်ထောင်စုရှမ်းပြည်နှင့် ဗမာပြည်ကြားဖြတ်အစိုးရတို့က သီးခြားစီလွတ်လပ်ရေးရယူ၍ သီးခြားစီဖြင့် အမျိုးသားနိုင်ငံတော်များ ထူထောင်ခြင်းမပြုဘဲ ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံသစ်တခုကို အတူတကွစုပေါင်းထူထောင်ရန် "ယုံကြည်ခြင်း" ကို အခြေခံ၍ "ပင်လုံစာချုပ်" ကို သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

"ယုံကြည်ခြင်း" (Fides or Trust) ကို အခြေခံ၍ ချုပ်ဆိုထားသော "သဘောတူစာချုပ်" (Agreement) သို့မဟုတ် "ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း" (Covenant) ဖြစ်သည့် "ပင်လုံစာချုပ်" တွင်ပါရှိသည့် အခြေခံအကျဆုံးသော "ယုံကြည်ခြင်း" မှာ ထိုစာချုပ်အပိုဒ် (၅) တွင် ဖော်ပြထားသည့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ (ထိုစဉ်ကအခေါ် တောင်တန်းဒေသများ) ၏နယ်တွင်းအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ကိုယ် ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Full Autonomy) အပြည့်အဝရှိရမည်ဆိုသောအချက်နှင့် ထိုစဉ်အခါက တောင်တန်းဒေသများ (ကချင်၊ ချင်းနှင့် ရှမ်း) တွင် ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် (Self-rule) ကို မည်သည့်အခါမျှ ဆုံးရှုံးခြင်းမရှိစေရဟူသောအချက်များပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ပင်လုံစာချုပ် အပိုဒ် (၇) တွင် ဖော်ပြထားသော ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ (ထိုစဉ်ကအခေါ် တောင်တန်းဒေသ) တွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ကျင့်သုံးရမည်ဟူသောအချက်လည်း ပါပါသည်။

ပင်လုံစာချုပ်တွင်ပါရှိသော အချက် (၉) ချက်အပြင် ပင်လုံညီလာခံကာလအတွင်း ဖေဖော်ဝါရီလ (၆) ရက်နေ့တွင် ကချင်လူမျိုးများနှင့် ရှမ်းလူမျိုးများ၏သဘောတူညီချက် (၅) ချက် ရရှိခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် ဖေဖော်ဝါရီလ (၇) ရက်နေ့တွင် ချင်း၊ ကချင်နှင့် ရှမ်းလူမျိုးများတွင် အချက် (၃) ချက်ထပ်မံရရှိခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပင်လုံညီလာခံတွင် ချင်း၊ ကချင်နှင့် ရှမ်းလူမျိုးများ သဘောတူညီချက် (၈) ချက် ရရှိခဲ့ပါသည်။ ထိုသဘောတူညီချက်များသည် ပြည်ထောင်စုတည်ဆောက်ရေးအတွက် အရေးကြီးသောအခြေခံမှုများပင် ဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့အပြင် တောင်တန်းဒေသစုံစမ်းရေးကော်မတီ၏အစီရင်ခံစာသည်လည်း ပြည်ထောင်စုတည်ဆောက်ရေးအတွက် အရေးကြီးသောအခြေခံမှုများပင်ဖြစ်ကြပါသည်။

ချင်း၊ ကချင်နှင့် ရှမ်းလူမျိုးများ၏ သဘောတူညီချက်နှင့် တောင်တန်းဒေသစုံစမ်းရေးကော်မရှင်၏ အစီရင်ခံစာနှစ်ခုစလုံးတွင် ပါရှိသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အရေးကြီးသောတောင်းဆိုချက်များမှာ–

(က) ဗမာတို့နှင့် အဆင့်အတန်းတူ၊ အခွင့်အရေးတူ၊ ရပိုင်ခွင့်တူ၊ ဒီမိုကရေစီနည်းကျကျ ခံစားခွင့်ရှိရမည်။ [အမျိုးသားတန်းတူရေး]

(ခ) တောင်တန်းဒေသတွင် မိမိတို့လူမျိုးအသီးသီး၏ နယ်တွင်းရေးရာတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့်ကိုယ့်ကံကြမ္မာ ကိုယ်ဖန်တီးခွင့်ရှိရမည်။ [ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်]

(ဂ) လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် မြန်မာ "ပြည်ထောင်စု" မှ ကျွန်ုပ်တို့သဘောကျသည့် အချိန်တွင် ခွဲထွက်လိုက ခွဲထွက်ခွင့်ရှိစေရမည်။ [ခွဲထွက်ခွင့်]

ထိုသဘောတူညီချက်များကို ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အနှစ်သာရ အပြည့်အဝဖြင့် အစုံအလင်ထည့်သွင်း ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသင့်ပါသည်။ အကြောင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်များကို ဥပဒေအဖြစ် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ပဋိညာဉ်စာချုပ်ဖြစ်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် "အမျိုးသားတန်းတူရေး" နှင့် "ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်" တို့ကို အတိအကျဖော်ဆောင်နိုင်မည့် အခန်းများ၊ ပုဒ်မများ မပါရှိခဲ့ပေ။ ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အခန်း (၁၀)၊ ပုဒ်မ (၂၀၁)၊ ပုဒ်မ (၂၀၂) နှင့် (၂၀၃) တို့တွင် "ခွဲထွက်ခွင့်" ကိုသာ ခံ့ညားစွာ ထည့်သွင်းရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်တို့ကို ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ခြင်း မရှိသောကြောင့် "ယုံကြည်မှု" တစပြီးတစ ပျက်ပြားလာခဲ့ပါသည်။

၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသာမက မ.ဆ.လတပါတီအာဏာရှင်စနစ်ထူထောင်ရန် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် စစ်အာဏာရှင်စနစ် ထူထောင်ရန် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့သည်လည်း "ပင်လုံစာချုပ်" ကို ဥပေက္ခာပြုပြီး ပင်လုံကတိကဝတ်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သောကြောင့် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် "ပြည်ထောင်စု" အနှစ်သာရကင်းမဲ့ပြီး "ပြည်ထောင်စုစိတ်ဓာတ်" နှင့် "ပင်လုံစိတ်ဓာတ်" တို့လည်း ရှင်သန်ခွင့် မရရှိနိုင်ခဲ့ပေ။ ပင်လုံစာချုပ်ချုပ်ဆိုခဲ့စဉ်က မျှော်မှန်းခဲ့သော မျှော်မှန်းချက်များနှင့် ယုံကြည်ချက်များလည်း တဖြည်းဖြည်း မှေးမှိန်သွားခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပင်လုံရည်မှန်းချက်များဖြစ်သည့် "ဒီမိုကရေစီရေး၊ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်" အခွင့်အရေးများ အပြည့်အဝ အာမခံချက်ရှိသည့် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုကြီး ပြန်လည်ထူထောင်နိုင်ရေးအတွက် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံက နှစ်ပေါင်း (၇၀) ကျော် တော်လှန်တိုက်ပွဲဝင်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ယခုအခါ တိုင်းရင်းသားတော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများသာမက နွေဦးတော်လှန်ရေးတွင် ပါဝင်နေကြသော ပြည်ထောင်စုတဝှမ်းလုံးရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ၊ အလွှာပေါင်းစုံမှ ဒီမိုကရေစီအင်အားစုများ၊ တိုင်းရင်းသားတော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ သပိတ်အဖွဲ့များ၊ CDMer များ၊ လူငယ်၊ ကျောင်းသားနှင့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းပေါင်းစုံတို့သည် "ပြည်ထောင်စု၏အခြေခံမူ" များကို စနစ်တကျဖော်ထုတ်ရန် "ဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်" (အစိတ်အပိုင်း- ၁) ကို ၂၀၂၁၊ မတ်လ (၃၁) ရက်နေ့တွင် ထုတ်ပြန်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းကို မွမ်းမံပြင်ဆင်၍ ၂၀၂၂၊ ဇန်နဝါရီ (၂၇-၂၉) ရက်များတွင် ကျင်းပခဲ့သည့် "ပြည်သူ့ညီလာခံ" မှ ထပ်မံထုတ်ပြန်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ် (အစိတ်အပိုင်း-၁) တွင် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စု တည်ဆောက်ရေးဆိုင်ရာလမ်းညွှန်အခြေခံမူ (၅) ရပ်၊ အခြေခံမူဝါဒ (၆၄) ရပ်

နှင့် ပြည်ထောင်စုမျှော်ရည်ချက်နှင့် စံတန်ဖိုးပါရှိသည်။ ယင်းတို့သည် ၁၉၄၇၊ ဖေဖော်ဝါရီ လ (၁၂) ရက်နေ့တွင် ပင်လုံစာချုပ်ချုပ်ဆိုသည့်အချိန်မှ ၂၀၂၁၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁) ရက်နေ့တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော မင်းအောင်လှိုင်နှင့် အကြမ်းဖက်ကောင်စီတို့၏စစ်အာဏာသိမ်းရန် ကြိုးပမ်းမှုကို ဆန့်ကျင်တော်လှန်သော နွေဦးတော်လှန်ရေးပေါ်ပေါက်သည့်အချိန်အထိ နှစ်ပေါင်း (၇၀) ကျော်အတွင်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံမှ ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို ယုံကြည်ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ် ပြန်လည်ထွန်းကားရေးကို ခေတ်အဆက်ဆက်တိုက်ပွဲဝင်တောင်းဆိုခဲ့ကြသော အဖွဲ့အစည်း အသီးသီး၏ တင်ပြချက်များမှ "ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု တည်ဆောက်ရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူများ" ကို အတတ်နိုင်ဆုံး စုစည်းတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် မကြာတော့သော အနာဂတ်ကာလတွင် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုကြီးကို အသစ်တဖန်ပြန်လည်ထူထောင်သောအခါ "ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်" တွင် ပါရှိသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၊ အခြေခံမူဝါဒများ၊ ပြည်ထောင်စု မျှော်ရည်ချက်နှင့် စံတန်ဖိုးတို့ကို "ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအခြေခံမူ" များအဖြစ် အသစ်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းမည့် "ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ" ထည့်သွင်းရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့အနက် "ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စု တည်ဆောက်ရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူ" များမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၁) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် ယင်းပြည်နယ်များအတွင်းရှိ ပြည်သူတို့သည် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ မူရင်းပိုင်ရှင်များဖြစ်ကြသည်။

(၂) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို တန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝရှိသော ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းသည်။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်အားလုံး (ဖက်ဒရယ်ယူနစ်အားလုံး) တို့သည် နိုင်ငံရေးရ တန်းတူသည်။

(၃) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များသည် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသည်။

(၄) အာဏာခွဲဝေမှု (Division of Powers)၊ သယံဇာတခွဲဝေမှု (Revenue Sharing) နှင့် ဖက်ဒရယ်ဘဏ္ဍာရေးစနစ် (Fiscal Federalism) တို့ကိုကျင့်သုံးသည်။ ထိုသို့ခွဲဝေရာတွင် ပြည်သူလူထုနှင့်အနီးကပ်ဆုံး အစိုးရအဆင့် လုပ်ဆောင်နိုင်သည်အထိ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပြုသောစနစ် (Subsidiary Principle) ကို ကျင့်သုံးသည်။

(၅) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလုံခြုံရေးနှင့် ကာကွယ်ရေးဆိုင်ရာတပ်ဖွဲ့များအားလုံးသည် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသောအရပ်သားအစိုးရ၏ကွပ်ကဲမှုနှင့်စီမံအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိရမည်။ လူသားလုံခြုံရေးကိုအခြေခံသည့်မူဝါဒကို ကျင့်သုံးရမည်။

၃။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏အချုပ်အခြာအာဏာ

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာသည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် ယင်းပြည်နယ်များအတွင်းရှိ ပြည်သူလူထုထံမှ ဆင်းသက်သည်။ ယင်းအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏အင်္ဂါရပ်ဖြစ်သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်း (Self-rule) နှင့် စုပေါင်း၍ အတူတကွအုပ်ချုပ်ခြင်း (Shared-rule) တို့ကိုပေါင်းစပ်ခြင်းဖြစ်ပြီး အချုပ်အခြာအာဏာ၏ မူရင်းပိုင်ရှင် မည်သူဖြစ်ကြောင်း ရှင်းလင်းပြဋ္ဌာန်းရုံသာမက အချုပ်အခြာအာဏာ ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းနှင့် ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းတို့နှင့်လည်း ဆက်စပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အချုပ်အခြာအာဏာကိုပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းနှင့်ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းတို့အား နိုင်ငံရေးအရ သဘောတူညီချက်ရယူပြီး ဥပဒေအဖြစ်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ပဋိညာဉ်စာချုပ်ဖြစ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ခက်မ (၃) ဖြာဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးတို့ကို ပါလီမန်စနစ်ဖြင့် ပိုင်းခြားကျင့်သုံးမည်လော၊ သို့မဟုတ် သမ္မတစနစ်ဖြင့် ပိုင်းခြားကျင့်သုံးမည်လော၊ သို့မဟုတ် ပါလီမန်စနစ်နှင့် သမ္မတစနစ် ရောစပ်ထားသောစနစ်ဖြင့် ပိုင်းခြားကျင့်သုံးမည်လောဆိုသောပြဿနာများကို နိုင်ငံရေးအရ သဘောတူညီချက်ရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုနည်းတူ အချုပ်အခြာအာဏာ ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းအပြင် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေသုံးစွဲရေးကို မည်သို့မည်ပုံဆောင်ရွက်မည်နည်း။ ပြည်ထောင်စုကို အာဏာပိုပေး၍ ဗဟိုဦးစီးစနစ်ဘက် ယိမ်းသော ဖက်ဒရယ်စနစ်ဖြစ်မည်လော။ ပြည်နယ်များကို အာဏာပိုပေးသော ဗဟိုဦးစီးစနစ်ကင်းမဲ့သည့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ဖြစ်မည်လော။ ကြွင်းကျန်သည့်အာဏာများကို ပြည်ထောင်စုထံ အပ်နှင်းမည်လော။ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်များကို အပ်နှင်းမည်လောစသည့် နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များကိုလည်း တိုင်းသူ ပြည်သားအချင်းချင်း "တိုင်းပြုပြည်ပြုညီလာခံ" စသည့် နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်းတွင် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပြီး ရရှိလာသော နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်များကို နောင်တွင် မည်သူမျှဖောက်ဖျက်ခြင်း မရှိရလေအောင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အခိုင်အမာ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုသမိုင်းများနှင့် ကမ္ဘာ့တော်လှန်ရေးအသီးသီး၏ အဓိကဦးတည်ချက်သည် အချုပ်အခြာအာဏာကို မည်သူကပိုင်ဆိုင်၍ မည်ကဲ့သို့ကျင့်သုံးမည်နည်းဟူသောနိုင်ငံရေးပြဿနာကြီး ဖြေရှင်းရန် ကြိုးပမ်းသည့် လှုပ်ရှားမှုများဖြစ်ကြောင်း လေ့လာသိရှိနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် "အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်ဆိုင်ခြင်းနှင့် ကျင့်သုံးခြင်း" ဆိုင်ရာပြဿနာများသည် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်းတွင် ကြီးမားသောနိုင်ငံရေးမောင်းနှင်အားဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်စနစ်တွင် ဘုရင်သည် အချုပ်အခြာအာဏာကိုအကြွင်းမဲ့ပိုင်ဆိုင်ထားသော ကြောင့် ထိုအာဏာကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံး၍လည်း မရ၊ ခွဲဝေကျင့်သုံးရန်လည်း မရှိခဲ့ပေ။

သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်စနစ်၏ အကြွင်းမဲ့အာဏာပိုင်ဆိုင်မှုကို ပထမဦးဆုံး စိန်ခေါ် ပြောင်းလဲစေခဲ့သောအရာသည် ၁၂၁၅ ခုနှစ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော မဂ္ဂနာ သဘောတူညီချက် (Magna Carta) ဖြစ်ပါသည်။ Magna Carta ၏ မူရင်းဆိုလိုချက်မှာ ရှင်ဘုရင် အပါအဝင်အုပ်စိုးသူအစိုးရက အပြစ်မဲ့နိုင်ငံသားပြည်သူများကို တရားဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်၍ (ဝါ) တရားဥပဒေဘောင်ကိုကျော်၍ ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခြင်း၊ အပြစ်ပေးခြင်း၊ အထူး သဖြင့် သေဒဏ်ပေးခြင်း မပြုရ။ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများကို တရားဥပဒေနှင့်အညီ၊ တရားရုံးက တရားသဖြင့်စီရင်ခြင်း၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်သည်ဟု ထင်ရှားပါက ပြစ်ဒဏ်ခတ်ခြင်းကို ပြုလုပ်ရ မည်။ တရားရုံးက တရားဥပဒေနှင့်အညီ တရားစီရင်ခြင်းမပြုဘဲ၊ ရှင်ဘုရင်ကသူ့ဆန္ဒအလျောက် နိုင်ငံသားများကို အပြစ်ပေးခြင်း၊ ဒဏ်ခတ်ခြင်း၊ ပစ္စည်း ဥစ္စာသိမ်းယူခြင်း စသည်တို့ မပြုလုပ် ရဟု ရှင်ဘုရင်၏ အကြွင်းမဲ့အာဏာကို ပထမဦးဆုံးကန့်သတ်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုပါက အချုပ်အခြာအာဏာ၏ခက်မသုံးဖြာဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့အနက် "တရားစီရင်ရေးအာဏာ" ကို Magna Carta ဖြင့် ရှင်ဘုရင်လက်ထဲမှ လူထုက ရယူပိုင်ဆိုင်ခြင်းဖြင့် စတင်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

ခရစ် ၁၂၁၅ ခုနှစ်တွင် Magna Carta ကို ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့ပြီးနောက် အင်္ဂလန် နိုင်ငံတွင် The Petition Rights ကို ၁၆၂၈ ခုနှစ်တွင်လည်းကောင်း၊ Bill of Rights ကို ၁၆၈၉ ခုနှစ်တွင်လည်းကောင်း အသီးသီးပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ပြင်သစ်တော်လှန်ရေး ကြီးတွင် "Declaration of the Rights of Man and of Citizen" ကို ၁၇၈၉ ခုနှစ် တွင် ထုတ်ပြန်ကြေညာနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် "အချုပ်အခြာအာဏာ" သည် ရှင်ဘုရင်က အကြွင်းမဲ့ပိုင်ဆိုင်ထားသော သက်ဦးဆံပိုင်အာဏာမဟုတ်၊ ပြည်သူလူထုထံမှ ဆင်းသက် သောအာဏာဖြစ်သည်ဆိုသည့်အတွေးအခေါ်ကို ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးက တဖြည်းဖြည်း လက်ခံ ကျင့်သုံးလာခဲ့ကြပါသည်။

၁၇၇၆ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်လွတ်လပ်ရေးကြေညာစာတမ်း ထုတ်ပြန်ကြေညာပြီး၊ ၁၇၈၇ ခုနှစ်တွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသောအခါ အချုပ်အခြာအာဏာ၏ခက်မသုံးဖြာဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်း (Separation of Powers) အပြင်၊ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) ကိုပါ တွဲဖက်ကျင့်သုံးလာနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်း

ခြားကျင့်သုံးခြင်းအပြင် ခွဲဝေကျင့်သုံးကိုပါ ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ အကောင်အထည်ဖော် ကျင့်သုံးနိုင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ''အချုပ်အခြာအာဏာသည် နိုင်ငံသားတို့ထံမှ ဆင်းသက်'' သည်ဆိုသော ''Popular Sovereign'' တခုတည်းဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း မပြုတော့ဘဲ **''အချုပ်အခြာအာဏာသည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် ထိုပြည်နယ်များအတွင်းရှိ ပြည်သူလူထုထံမှ ဆင်းသက်သည်''** ဆိုသည့် ''State-based Popular Sovereign'' အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို ဖော်ဆောင်နိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်ရေးရသည့်အချိန်မှ ယနေ့တိုင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းကျင့်သုံးခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသုံးခုစလုံးကို ''ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ''ဟုမခေါ်ဘဲ ''နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ'' ဟု ခေါ်တွင်ခဲ့ကြသည့်အပြင် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ပြဋ္ဌာန်းချက်အရ ''အချုပ်အခြာအာဏာ'' ကို ''ပြည်ထောင်စုအချုပ်အခြာအာဏာ'' ဟု မခေါ်ဘဲ ''နိုင်ငံတော်အချုပ်အခြာအာဏာ'' ဟုခေါ်ဆိုခဲ့ကြပါသည်။ ''နိုင်ငံတော်'' ဟူသောစကားကိုသုံးစွဲခဲ့ခြင်းကြောင့် ဤတိုင်းပြည်သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ ဖွဲ့စည်းထားသောပြည်ထောင်စုစနစ်လား၊ ''အမျိုး–ဘာသာ–သာသနာ'' ကို အခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းထားသော ''အမျိုးသားနိုင်ငံတော်'' လားဆိုသည့်အချက် မရှင်းလင်းခဲ့ပေ။ ထိုကဲ့သို့ မရှင်းလင်းသော စကားလုံးများကိုအသုံးပြုပြီး ''နိုင်ငံတော်အချုပ်အခြာအာဏာ'' ကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင်လည်း ''အမျိုး–ဘာသာ–သာသနာ'' ကို အခြေခံသော အမျိုးသားနိုင်ငံတော်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုသည့်နည်းတူ ''ပြည်ထောင်စု'' ကို ''နိုင်ငံတော်'' ဟု ခေါ်ဆိုပြီး၊ နိုင်ငံတော်အတွင်းရှိ ''နိုင်ငံသား'' ဟူသော နာမ်စားအောက်တွင် ဤတိုင်းပြည်၌ လူမျိုးတမျိုးတည်းသာရှိသကဲ့သို့ ကျင့်ကြံခဲ့ကြပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် မဟာလူမျိုးကြီးဝါဒီစစ်အုပ်စုက ''နိုင်ငံတော်'' နှင့် ''နိုင်ငံတော်အချုပ်အခြာအာဏာ'' ကို လူမျိုးတမျိုးတည်းက ပိုင်ဆိုင်သယောင် ဗဟိုမှချုပ်ကိုင်၍ တိုင်းပြည်ကိုလည်း နှစ်ပေါင်း (၇၀) ကျော် အုပ်ချုပ်ကာ မင်းလုပ်နိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဤသို့ဖြင့် ''နိုင်ငံတော်'' နှင့် ''နိုင်ငံတော်အချုပ်အခြာအာဏာ'' တို့သည် ဗမာတိုင်းရင်းသား မဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်လည်း မရှိသော နိုင်ငံရေးယန္တရားနှင့် နိုင်ငံရေးအာဏာစက်များဖြစ်သွားခဲ့ကြသည်။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း တွင် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း တခါဖူးမျှ မရှိခဲ့ပေ။ လူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သော တိုင်းပြည်တွင် လူမျိုးတမျိုးတည်းကသာ အချုပ်အခြာအာဏာကို ကိုင်တွယ်ထိန်းသိမ်း ကျင့်သုံးခဲ့သောကြောင့် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း မဆိုထားဘိ၊ အာဏာပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းကိုလည်း အပြည့်အဝ အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်ရေးရသည့်အချိန်မှ ယနေ့ထိတိုင် အဆက်ဆက်သောအစိုးရတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ

များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများက စနစ်တကျ ကန့်သတ်နိုင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိန်းချုပ်နိုင်ခြင်းလည်း မရှိခဲ့ပေ။ အကြောင်းမှာ– ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏အပေါ်တွင် မ.ဆ.လ တစ်ပါတီအာဏာရှင်စနစ်ရှိပြီး၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ်တွင် စစ်တပ်ရှိနေခဲ့သောကြောင့် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တပါတီအာဏာရှင်စနစ်နှင့် စစ်အာဏာရှင်စနစ်တို့ကို အကာအကွယ်ပေးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသာဖြစ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် အာဏာရှင်များ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သမျှသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့သည် ဗမာတိုင်းရင်းသားများအပါအဝင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့၏ မူလအခွင့်အရေးနှင့် ရပိုင်ခွင့်များကို အကာအကွယ်ပေးသည့်ယန္တရားဖြစ်မလာဘဲ လူထုကိုဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်၍ ညှင်းပန်းနှိပ်စက်ရာတွင် အသုံးချသောအာဏာရှင်ယန္တရားဖြစ်သွားခဲ့သည်။

၄။ မူလအခွင့်အရေးနှင့် ရပိုင်ခွင့်များ (Fundamental Rights)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရခြင်း၏အကြောင်းရင်းများစွာအနက် တိုင်းသူ ပြည်သားများ၏အခြေခံအခွင့်အရေးများကိုကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးခြင်းသည် တခုအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ထို့အပြင် လူမျိုးတမျိုးတည်းရှိ၍ ဘာသာစကားတမျိုးတည်းကိုသာပြောဆိုသုံးစွဲသော အမျိုးသားနိုင်ငံတွင် အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် ရပိုင်ခွင့်များသည် လူသားတဦးချင်းစီ ရရှိပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိသော “တသီးပုဂ္ဂလအခွင့်အရေး” (Individual Rights) ကို အာမခံချက်ပေးထားခြင်းဖြင့် လုံလောက်ပါသော်လည်း လူမျိုးပေါင်းစုံရောနှောနေထိုင်သောနိုင်ငံများတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများက လူမျိုးအလိုက် ရရှိပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိသော လူမျိုးရေးဆိုင်ရာစုပေါင်းအခွင့်အရေးများ (Collective Rights) များကို ကာကွယ်ရန် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Cultural Self-determination) ကိုပါ အာမခံချက်ရှိစေရန် အခြေခံဥပဒေဖြင့် ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် မရမကကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည့် မူလအခွင့်အရေးနှင့် ရပိုင် ခွင့်များအနက် လူသားတဦးချင်းစီ ခံစားပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိသော တသီးပုဂ္ဂလအခွင့်အရေး (Individual Rights) တွင် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုရေးသားခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပိုင်ခွင့်၊ မြေယာအပါအဝင် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ လူသားပီသစွာဖြင့် အသက်ရှင်ရပ်တည်ပိုင်ခွင့်တို့ ပါဝင်ပေသည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံသားတဦးအနေဖြင့် မိမိပိုင်ဆိုင်ထားသော အချုပ်အခြာအာဏာကို ကျင့်သုံး၍ မိမိ၏ကိုယ်စားလှယ်ကို လွတ်လပ်စွာ မဲပေးရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်၊ မိမိကိုယ်တိုင် တိုင်းပြည်၏တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ရန် အရွေးချယ်ခံယူပိုင်ခွင့်များအပါအဝင် နိုင်ငံသားများ၏ ခံစားပိုင်ခွင့်နှင့် တာဝန်ယူပိုင်ခွင့်တို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ကာကွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

လူသားတိုင်း မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်၊ မည်သည့်အဖွဲ့အစည်း၊ မည်သည့်အစိုးရကမျှ မပေးအပ်နိုင်သော (သို့တည်းမဟုတ်) ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်မရှိသော မွေးရာပါအခွင့်အရေးများရှိကြသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုကျင့်သုံးသောတိုင်းပြည်များတွင် ထိုအခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အတိအကျပြဋ္ဌာန်း၍ ကာကွယ်ပေးထားသည်။ ထိုမူလအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးသည့်စနစ်အား အကြမ်းအားဖြင့် (၂) မျိုး ခွဲခြားထားနိုင်ပါသည်။

အခြေခံအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးသည့် ပထမနည်းစနစ်သည် အစိုးရက ပြည်သူလူထု၏အခွင့်အရေးများကို နှောင့်ယှက်ဟန့်တားခြင်း မရှိရလေအောင် အစိုးရကို တရားဥပဒေဖြင့် ကန့်သတ်ထားသော "အခွင့်အရေး" များ ကို ကာကွယ်သည့်နည်းစနစ်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ– ပြည်သူလူထု၏ လွတ်လပ်စွာ ရေးသားပြောဆိုခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ခွင့်စသည်တို့ကို အစိုးရက ပိတ်ပင်တားဆီးခြင်း မပြုရ... စသည့်အခွင့်အရေးများဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လူထု၏အခွင့်အရေးကို အကာအကွယ်ပေးသော ဒုတိယနည်းလမ်းမှာ အစိုးရကို မလုပ်မနေလုပ်ရမည် ဟု အမိန့်သဖွယ်ပေးအပ်ထားသော အခွင့်အရေးဖြစ်သည်။ ယင်းကို "Affirmative Rights" ဟု ခေါ်သည်။ Affirmative Rights တွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့်ဘာသာစကား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းမြှင့်တင်ပေးရမည်ဟူသော အခွင့်အရေး၊ လူ့အဖွဲ့ အစည်းတခုခုတွင်သော်လည်းကောင်း၊ အလွှာတရပ်ရပ်တွင်သော်လည်းကောင်း၊ လူနည်းစုများနှင့် ခေတ်နောက်ကျကျန်ရစ်သည့် အစုအဖွဲ့များကို အထူးဦးစားပေး၍ ဆောင်ရွက်ရမည့်အစိုးရ၏ တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့် ထိုသူများ၏အခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးခြင်းစနစ်ကို ဆိုလို၏။

မည်သည့်အချိန်၊ မည်သည့်အခြေအနေတွင်မျှ "ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်မရှိသော" နိုင်ငံသားများ၏ မူလအခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခြင်းသည် အစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ဥပဒေဖြင့်ကန့်သတ်ရာတွင် အလွန်ထိရောက်သော နိုင်ငံရေးယန္တရားတခုဖြစ်ပါသည်။

၅။ နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန် (Form of State)

နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန် (Form of State) သည် လွတ်လပ်၍ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်သော တိုင်းပြည်တခုကို တပြည်ထောင်စနစ်ဖြင့် ထူထောင်မည်လော၊ ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ထူထောင်မည်လောဟူသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခြေခံအကျဆုံးသော အင်္ဂါရပ်တခုဖြစ်ပါသည်။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအသီးသီးက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော ပြည်ထောင်များကို စုပေါင်း၍ ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံတခုကို အတူတကွထူထောင်၍ သဘောတူချုပ်ဆိုထားသော နိုင်ငံရေးသဘောတူစာချုပ်ကို တိုက်ရိုက်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းလည်း ဖြစ်ပါသည်။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့က သမိုင်းစဉ်ဆက်ပိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြသော မိမိတို့၏ပိုင်နက် နယ်နိမိတ်များကို စုပေါင်း၍ ပြည်ထောင်စုကို အတူတကွ ထူထောင်ရန် နိုင်ငံရေးအရ သဘောတူ ညီချက်ရရှိပြီးနောက် ပြည်ထောင်စုကို မည်သို့မည်ပုံဖွဲ့စည်းရမည်နည်း။ အချိုးတူပြည်ထောင်စု စနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မည်လော။ သို့မဟုတ် အချိုးမတူပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်မည်လောဟူသော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာပြဿနာများကို အချင်းချင်းညှိနှိုင်း၍ သဘောတူညီချက်ရယူထားရန်လိုပါသည်။ ထိုပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံစံ (အချိုးတူ၊ အချိုး မတူ) က ပြည်ထောင်စု လွှတ်တော်ရှိ အထက်လွှတ်တော် (ဝါ) အမျိုးသားလွှတ်တော်ဖွဲ့စည်း မှုအပေါ် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုရှိစေပါသည်။

ထို့အပြင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို မည်သို့မည်ပုံဖွဲ့စည်းကြမည်နည်း။ လူမျိုးအမည်ကိုအခြေခံသောပြည်နယ်များကို ဖွဲ့စည်းမည်လော။ ပထဝီအမည်ကိုအခြေခံ သည့်ပြည်နယ်များကို ဖွဲ့စည်းမည်လော။ သို့မဟုတ် လူမျိုးအမည်ကိုအခြေခံသောပြည်နယ် များနှင့် ပထဝီအမည်ကိုအခြေခံသောပြည်နယ်များဖြင့် နှစ်မျိုးစလုံးရောနှော၍ ဖွဲ့စည်းမည် လောဟူသောပြဿနာကို နိုင်ငံရေးအရအဖြေရှာပြီး သဘောတူညီမှုရယူရမည်ဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံမှာ ထိုပြည်ထောင်စုသည် အချိုးညီပြည်ထောင်စု ဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ် အချိုးမညီပြည်ထောင်စုဖြစ်သည်ဆိုသောအရာကို အဆုံးအဖြတ်ပေး ပါသည်။

ထို့အပြင် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံက ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ နိုင်ငံရေး ဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Political Self-determination) နှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Cultural Self-determination) ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်းများအပေါ် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုရှိစေရုံသာမက ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေ မှု (Division of Powers)၊ သယံဇာတခွဲဝေမှု (Revenue Sharing) နှင့် ဖက်ဒရယ် ဘဏ္ဍာရေးစနစ် (Fiscal Federalism) ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်းများ ကွဲပြားမှုကို ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံအချင်းချင်းအကြား ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန် နှင့် ပြည်ထောင်စု စုဖွဲ့မှုပုံစံ (အချိုးတူ၊ အချိုးမတူ)၊ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံ (လူမျိုးအမည်ကို အခြေခံသောပြည်နယ်၊ ပထဝီအမည်ကို အခြေခံသောပြည်နယ်၊ (၂) မျိုးစလုံးရောစပ်ထား သောစနစ်)၊ ပြည်နယ်များ၏ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်းသာမက ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးရေး (Division of Powers) တို့ကို စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတွင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံက ထိုပြည်ထောင်စုသည် အချိုးညီပြည်ထောင်စုဖြစ်သည်။ (သို့မဟုတ်) အချိုးမညီပြည်ထောင်စု ဖြစ်သည်ဆိုသော အရာကို အဆုံး အဖြတ်ပေးထားပါသည်။ ထို့ပြင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်းကိုလည်း အနည်းနှင့်အများလွှမ်းမိုးသွားနိုင်ပါသည်။ အချိုးညီပြည်ထောင်စုစနစ်ကိုကျင့်သုံးသောဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များက အထက်လွှတ်တော် (ဝါ) အမျိုးသားလွှတ်တော်သို့ ဦးရေတူညီသော ကိုယ်စားလှယ်များကို စေလွှတ်ကြပါသည်။ အချိုးမညီ ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပြည်နယ် အချိုးအစား၊ အကြီးအသေး၊ လူဦးရေအနည်းအများအပေါ် အခြေခံ၍ ပြည်နယ်အသီးသီးက ဦးရေမတူညီသော ကိုယ်စားလှယ်များကို အထက်လွှတ်တော် (ဝါ) အမျိုးသားလွှတ်တော်သို့ စေလွှတ်ကြပါသည်။

ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်၏ အရေးကြီးသော အခြားကိစ္စရပ်တခုမှာ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်အားလုံးကို တန်းတူသော နိုင်ငံရေးအာဏာ အပ်နှင်းသည့် “အချိုးညီဖက်ဒရယ်စနစ်” (Symmetry Federal System) ကို ကျင့်သုံးမည်လော။ တချို့ပြည်နယ်များကို အာဏာပိုပေး၍ တချို့ပြည်နယ်များကို အာဏာလျှော့ပေးသော “အချိုးမညီဖက်ဒရယ်စနစ်” (Asymmetry Federal System) နှင့် ကျင့်သုံးမည်လောဆိုသောကိစ္စရပ်များကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန် (Form of Federal Union) ဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ပေးရသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်ဖြင့် ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံကို စနစ်တကျ ပြဋ္ဌာန်းနိုင်မှသာ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိသည့်အချိန်မှစ၍ ယနေ့တိုင် “ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်” ပြဿနာကို ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်း မရှိသေးပေ။ ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်ပြဿနာကို မဖြေရှင်းနိုင်သောကြောင့် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များ အကြား အာဏာခွဲဝေခြင်းကိုလည်း ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်နှင့်အညီ ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိသေးပေ။ ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ပြည်ထောင်စုသည် “အချိုးမညီပြည်ထောင်စု” (Asymmetry Federalism) ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ယခင်မြန်မာမင်းများ၏ပိုင်နက်အားလုံးကို “ပြည်မ” ဟုခေါ်ဆို၍ ထို “ပြည်မ” ကြီးကို ပြည်ထောင်စုအာဏာ တခုလုံး ပုံအပ်ပေးခဲ့သည်။ ထို့အပြင် အခြားပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များနှင့်တိုင်းများ (ချင်းဝိသေသတိုင်းနှင့် ရခိုင်တိုင်း) တို့ကို နိုင်ငံရေးအာဏာ အပြည့်အဝအပ်နှင်းခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းအကြားတွင်လည်း အာဏာအပ်နှင်းပုံချင်းမတူခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခဲ့သော ပြည်ထောင်စုသည် အမည်နာမအားဖြင့်

သာ "ပြည်ထောင်စု" ဟုခေါ်သော်လည်း လက်တွေ့ကျင့်သုံးပုံအရ တစ်ပြည်ထောင် (Unitary State) မျှသာ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ပြည်ထောင်စုသည် "အချိုးမညီပြည်ထောင်စု" ဖြစ်ခဲ့ရုံသာမက တစ်ပြည်ထောင်စနစ်ကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သော အမည်ခံပြည်ထောင်စုမျှသာဖြစ်ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို "ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ" ဟု မခေါ်ဘဲ "နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ" ဟု ခေါ်တွင်ခြင်း ဖြစ်ဟန်တူသည်။

၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည်လည်း "ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ" များ မဟုတ်ကြပေ။ "နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ" ဟု ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအရ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်ကို ဗမာတိုင်းရင်းသားမဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ နေထိုင်ရာဒေသ (၇) ခုကို ပြည်နယ်များဟု ခေါ်တွင်ပြီး ဗမာတိုင်းရင်းသားအများစုနှင့် အခြားတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ စုပေါင်းနေထိုင်ရာ ဒေသများကို ၁၉၄၇ နှင့် ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့အရ "တိုင်း" ဟုခေါ်ဆိုပြီး ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ "တိုင်းဒေသကြီး" များဟု ခေါ်တွင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုပြည်နယ် (၇) ခုနှင့် တိုင်း (ဝါ) တိုင်းဒေသကြီး (၇) ခုကို နိုင်ငံရေးအာဏာများ တန်းတူရည်တူ အပ်နှင်းသည်ဟု ရေးသားဖော်ပြခဲ့သောကြောင့် "အချိုးမညီဖက်ဒရယ်စနစ်" (Asymmetry Federalism) မှ "အချိုးညီဖက်ဒရယ်စနစ်" (Symmetry Federalism) သို့ ဦးတည်သွားသည်ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။ တချို့ပညာရှင်များက "ပြည်နယ်-ပြည်မ" ပြဿနာကိုပါ ဖြေရှင်းနိုင်ခဲ့သည်ဟု ချဲ့ထွင်ပြီးပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် သေချာစွာ ဆန်းစစ်လေ့လာကြည့်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း (ဝါ) တိုင်းဒေသကြီးများကို နိုင်ငံရေးအာဏာ တန်းတူပေးသည်ဟုဆိုသော်လည်း ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ်တွင် စစ်အာဏာရှင် အသွင်ပြောင်း မ.ဆ.လ တပါတီအာဏာရှင်စနစ်ရှိပြီး၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ်တွင် စစ်အာဏာရှင်အစစ်အမှန်ရှိနေသည့်အတွက် ထိုမဟာလူမျိုးကြီးဝါဒီ စစ်အာဏာရှင်တို့ကြောင့် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အာဏာရှင်များ အာဏာတည်မြဲရေးအတွက် ရေးဆွဲထားသော အာဏာရှင်ယန္တရားများသာဖြစ်ခဲ့သည်။ ပြည်သူလူထု၏အခွင့် အရေးကို ကာကွယ်ပေးသော ဥပဒေများ မဟုတ်သကဲ့သို့ အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ကန့်သတ်ထားသောဥပဒေများလည်း မဟုတ်ခဲ့ကြချေ။

ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်ကို ၁၉၄၇၊ ၁၉၇၄ နှင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် "နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်" ဟုခေါ်ဆိုပြီး အမျိုးသားနိုင်ငံတော်ဘက်သို့ ယိမ်းသည့် ဗဟိုဦးစီးစနစ် တင်းကျပ်စွာ ကျင့်သုံးသော တပြည်ထောင်စနစ်ဖြစ်ကြောင်း လေ့လာသုံးသပ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် "နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်" (Form of State)

ပြဿနာကို ရှင်းလင်းဖြေရှင်းနိုင်ရေးအတွက် ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဖြစ်ပေါ်သည့် (Symmetry Federalism) နှင့် (Asymmetry Federalism) တို့အကြားဖြစ်ပွားသော ပြဿနာ၏ရှုထောင့်တခုတည်းဖြင့် မဟုတ်ဘဲ ပြည်ထောင်စုစနစ်နှင့် တပြည်ထောင်စနစ် (အမျိုးသားနိုင်ငံတော်) တို့အကြား ဖြစ်ပွားတတ်သည့် နိုင်ငံဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်ပြဿနာ ရှုထောင့်ဖြင့်လည်း ချဉ်းကပ်ရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းမှာ နိုင်ငံ၏ဖွဲ့စည်းမှု ပုံသဏ္ဌာန်သည် တိုင်းပြည်တခုကို ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းမည်လော၊ တပြည်ထောင်စု စနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းမည်လောဟူသော မေးခွန်း၏အဖြေဖြစ်သောကြောင့် လွန်စွာအရေးကြီး သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အသက်သွေးကြောဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိသည့်အချိန်မှ ယနေ့တိုင် နိုင်ငံရေး ပဋိပက္ခမျိုးစုံနှင့် ရင်ဆိုင်ပြီး နှစ်ပေါင်း (၇၀) ကျော် ပြည်တွင်းစစ်နှင့် ရင်ဆိုင်နေရခြင်းမှာ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်နှင့်ပတ်သက်သော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာပြဿနာကို မဖြေရှင်း နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေးအကျပ်အတည်း (Constitutional Crisis) ပင်ဖြစ်သည်။ ပင်လုံစာချုပ်အရ ဤတိုင်းပြည်ကို ပြည်ထောင်စု စနစ်ဖြင့် ထူထောင်ရမည်ဟု သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသော်လည်း ယနေ့တိုင်စစ်မှန် သောဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုထူထောင်ရေးအတွက် အခြေခံလိုအပ်ချက်ဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်ဆိုင်ရာပြဿနာများကို ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်းမရှိသေးပေ။ ဤတိုင်းပြည်ကို ဖက် ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရမည်ဟု သဘောတူထားပါက ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်သည် ပြည်ထောင်စုတခုလုံးအတွက် ပုံစံတမျိုးတည်းသာ ရှိသင့်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်ကို တမျိုးတည်းထားရှိမည်ဆိုပါက ပြည်ထောင်စု အဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ် (ဝါ) ဖက်ဒရယ်ယူနစ်အားလုံး၏အမည် နာမသည်လည်း တမျိုးတည်းသာ ရှိသင့်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ဖက်ဒရယ်ယူနစ်များ၏ အမည်နာမအားလုံး ကို ပြည်ထောင် (သို့မဟုတ်) ပြည် (သို့မဟုတ်) ပြည်နယ် (သို့မဟုတ်) တိုင်းဟု ပုံစံတခုတည်း ဖြင့် မှည့်ခေါ်သင့်ပါသည်။

လွတ်လပ်ရေးရသည့်အချိန်မှ ယနေ့တိုင် ဗမာတိုင်းရင်းသားမဟုတ်သော တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ အများစုနေထိုင်ရာဒေသများကို ပြည်နယ်ဟု ခေါ်ဆိုပြီး ဗမာတိုင်းရင်းသားအများ စု နေထိုင်ရာဒေသကို ၁၉၄၇ နှင့် ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအရ တိုင်းဟုခေါ်ဆိုပြီး၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တိုင်းဒေသကြီးဟု ခေါ်ဆိုထားကြောင်း အထက်တွင်ဖော်ပြ ခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသည် နိုင်ငံတခုတည်းအတွင်း ဗမာတိုင်းရင်းသားများအတွက် "အမျိုးသား နိုင်ငံတော်" ကို ထူထောင်ပြီး ဗမာတိုင်းရင်းသားမဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအတွက်

ပြည်ထောင်စုအသွင်သဏ္ဍာန်ဖြင့် ပြည်နယ်များ ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟု သုံးနိုင်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ တိုင်းပြည်တခုတွင် ပြည်ထောင်စုစနစ်နှင့် တစ်ပြည်ထောင်စနစ်တို့ကို ရောစပ် ထူထောင်ပြီး အမျိုးသားနိုင်ငံထူထောင်ရေးလမ်းစဉ် (Nation Building Process) ဖြင့် ဗမာအမျိုးသားနိုင်ငံတော်က ပြည်ထောင်စုတခုလုံးကို လွှမ်းမိုးဝါးမျိုရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အဆက်ဆက်သောအစိုးရတို့က ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ဗမာအမျိုးသားနိုင်ငံတော် ထူထောင်ရေးလမ်းစဉ်ဖြစ်သော (Nation Building Process) အရ–

(၁) ဘာသာရေးအရ လွှမ်းမိုးခြင်းဝါဒ (၁၉၆၁ တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခြင်း)

(၂) ဘာသာစကားအရ လွှမ်းမိုးခြင်းဝါဒ (၁၉၆၆ ခုနှစ်တွင် မြန်မာစာကိုသာ တခုတည်းသော ရုံးသုံးစာအဖြစ် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပြီး အခြားတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ စာပေသင်ကြားခွင့်ကို ပိတ်ပင်ခြင်း)၊

(၃) လူမျိုးရေးအရ လွှမ်းမိုးခြင်းဝါဒ (၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် တိုင်းပြည်၏နာမည်ကို ဗမာ (ဝါ) မြန်မာလူမျိုးတို့၏ လူမျိုးနာမည်ဖြင့် ပြောင်းလဲမှည့်ခေါ်ခြင်း) တို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန် (Form of State) ဆိုင်ရာပြဿနာကို မဖြေရှင်းနိုင်သောကြောင့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်အရ ပြည်ထောင်စုနှင့်ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေခြင်း (Division of Powers) ကိုလည်း အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အာဏာခွဲဝေခြင်းကို မဆောင်ရွက်နိုင်သောကြောင့် ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင်သော်လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်များအဆင့်တွင်သော်လည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အစိုးရ၏အာဏာနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ကန့်သတ်ထိန်းချုပ်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။

ထို့အပြင် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား စနစ်တကျ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းမရှိသောကြောင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ ပြည်နယ်များက လွတ်လပ်စွာ ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသောအာဏာများကို ပီပီပြင်ပြင် ပြဋ္ဌာန်းပေးနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် လွတ်လပ်ရေးရရှိသည့်အချိန်မှ ယနေ့တိုင်ပြည်နယ်များရရှိသော အခွင့်အရေးများသည် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေခြင်း "မှု" ကြောင့် မဟုတ်ဘဲ၊ ဗဟိုက စေတနာ ကရုဏာအားဖြင့် ပေးကမ်းစွန့်ကြဲခြင်းအဖြစ်သာ သတ်မှတ်ခဲ့ကြပါသည်။

ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား ဖက်ဒရယ်စနစ်အရ "အာဏာ ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း" မရှိသောကြောင့် ပြည်နယ်များက မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ထားသော

အခွင့်အာဏာများကို လွတ်လပ်စွာ ကျင့်သုံးရန် တောင်းဆိုသည့် ''ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်'' ကို လည်း ''ဖက်ဒရယ်ခွဲထွက်ရေးမူ'' ကြောင့် တောင်းဆိုခြင်းဖြစ်သည်ဟု စွပ်စွဲခြင်းခံခဲ့ကြရ ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတောင်းဆိုခဲ့သော ဒီမိုကရေစီရေးနှင့် စစ် မှန်သောဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ထူထောင်ရေးတို့ကို ဟန့်တားပိတ်ပင်ရန် မဟာလူမျိုးကြီး ဝါဒီစစ်အုပ်စုတို့က သုံးကြိမ်သုံးခါ စစ်တပ်ဖြင့် အာဏာသိမ်းပြီး စစ်အာဏာရှင်စနစ်ကို နည်း မျိုးစုံဖြင့် ထူထောင်နေကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဤတိုင်းပြည်တွင် ''ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန်'' (Form of Federal Union) ပြဿနာကို ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်း မရှိသောကြောင့်ဖြစ်ပေါ်နေသော ''ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေးအကျပ်အတည်း'' (Constitutional Crisis) နှင့် ယင်း၏နောက်ဆက်တွဲ ပြဿနာများအဖြစ်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်း(၇၀)ကျော်ကြာ ပြည်တွင်းစစ်ချုပ်ငြိမ်းရေးနှင့် စစ်အာဏာရှင်စနစ် ချုပ်ငြိမ်းရေးတို့သည် မိမိတို့ရှေ့တွင် လက်တွေ့ရင်ဆိုင်နေရသော နိုင်ငံရေး စိန်ခေါ်မှုများပင်ဖြစ်ကြသည်။ ထိုစိန်ခေါ်မှုများကို ကျော်လွှန်၍ နွေဦးတော်လှန်ရေးတွင် တိုင်းရင်းသားပြည်သူလူထုတရပ်လုံး ကြွေးကြော်တောင်းဆိုထားသည့်အတိုင်း စစ်မှန်သော ''ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုကြီး'' တည်ဆောက်ရေးအတွက် ဦးလည်မသုန် ဆောင်ရွက် သွားကြရမည်ဖြစ်သည်။

ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန်နှင့်ပတ်သက်၍ ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် တိုင်းရင်းသားတော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ၏ ရပ်တည်ချက်များကို စုစည်း၍ အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

(က) ဒီမိုကရေစီရေး၊ တန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးများ အပြည့်အဝရှိ သော လူမျိုးအမည်ကိုအခြေခံသည့် ပြည်နယ်များနှင့် ပထဝီအမည်ကို အခြေခံသည့် ပြည်နယ်များဖြင့် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုကို ဖွဲ့စည်းသည်။ ပြည်ထောင်စု အဖွဲ့ဝင် ပြည် နယ်အားလုံး (ဖက်ဒရယ်ယူနစ်အားလုံး) သည် နိုင်ငံရေးအရ တန်းတူသည်။ (Cf: FDC-၂)

(ခ) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များသည် သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသည်။ ထိုပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်း ချက်များနှင့်အညီ ပြည်နယ်တိုင်းတွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ မဏ္ဍိုင် (၃) ရပ် ဖြစ် သော ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို ကျင့်သုံးခွင့်ရှိ သည်။ (Cf: FDC- ၃)

(ဂ) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အခွင့်အရေးများကို အဆင့်ဆင့်အာမခံချက်ပေးနိုင်ရေးအတွက် သမိုင်းကြောင်းအရ တည်ရှိပြီး သား လူမျိုးကိုအခြေခံသည့်ပြည်နယ်များကို လူမျိုးအမည်ဖြင့် ဆက်လက်ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်သာမက ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ရန် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသများနှင့်အမျိုးသားနယ်မြေများ ဖွဲ့စည်းခွင့်ရှိစေရမည်။ (Cf: PPST အခြေခံမူ- ၇)

(ဃ) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်သစ်များ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်ရှိသည်။ (FCDCC- ၅၅)

၆။ အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန် (Form of Government)

အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အရေးကြီးသော အင်္ဂါရပ်တခု ဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်များအနက် အချုပ်အခြာအာဏာကို လူထုကိုယ်စား ကျင့်သုံးမည့်အစိုးရကို စနစ်တကျ ရွေးကောက်တင်မြှောက်၍ ဖွဲ့စည်းထူထောင်နိုင်ရေးအတွက်ဖြစ်သည်။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်သည် ပြည်ထောင်စု တည်ဆောက်ရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအဖြစ် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသည့် “ပြည်ထောင်စုအခြေခံမူများ” အနက် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို တိုက်ရိုက်အကောင်အထည်ဖော်ဆောင် ကျင့်သုံးခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်သည် ထိုတိုင်းပြည်တွင် ကျင့်သုံးနေသော နိုင်ငံရေးစနစ်ကိုလည်း တိုက်ရိုက်ဖော်ဆောင်နေပါသည်။

ဥပမာ– ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော “အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်” ကိုလေ့လာခြင်းဖြင့် ဤတိုင်းပြည်တွင်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံရေးစနစ်သည် တပါတီအာဏာရှင်စနစ်ဖြစ်ကြောင်း သိရှိနိုင်ပါသည်။ ထိုနည်းတူ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည်လည်း စစ်အာဏာရှင်စနစ် တည်ဆောက်ရေးအတွက် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံစံကိုကြည့်ခြင်းအားဖြင့် သိရှိနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတိုင်းတွင် အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်သည် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။

အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန်သည် နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်များဖြင့် ဖော်ထုတ်ကျင့်သုံးသော “ပြည်ထောင်စုအခြေခံမူ” များကို တိုက်ရိုက်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးသဘောတူညီမှုရယူပြီး ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော တိုင်းပြည်တွင် တစ်ပါတီအာဏာရှင်စနစ်ကို ကျင့်သုံးမည်လော။ စစ်အာဏာရှင်စနစ်ကို ကျင့်သုံးမည်လား။ ပါလီမန်စနစ်ကို ကျင့်သုံးမည်လော။ သမ္မတစနစ်ကို ကျင့်သုံးမည်လော။ ပါလီမန်စနစ်နှင့် သမ္မတစနစ်တို့ကို

ရောစပ်ထားသည့် (Semi–Presidential) စနစ်ကို ကျင့်သုံးမည်လောဟူသောကိစ္စရပ်များကို နိုင်ငံရေးအရ သဘောတူညီချက်ရ ယူပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် "အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန်" (Form of Government) အဖြစ် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။

အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန်နှင့် တွဲဖက်၍ပါလာသော နိုင်ငံရေးပြဿနာတခုမှာ လူထုကိုယ်စား အချုပ်အခြာအာဏာသုံး၍ တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်မည့်အစိုးရ ရွေးချယ်ပုံရွေးချယ်နည်းစနစ်ဖြစ်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်မှန်ကန်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲစနစ် မမှန်ကန်၊ တိုင်းပြည်အခြေအနေနှင့်လည်း ကိုက်ညီမှုမရှိပါက တိုင်းပြည်နစ်နာနိုင်ပါသည်။ ထိုအမှားမျိုးကို ကျူးလွန်မိပါက တိုင်းပြည်၏အနာဂတ်အတွက်သာမက နောင်လာနောက်သားများလည်း အမွေဆိုးကြောင့် ဒုက္ခရောက်နိုင်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို စနစ်တကျကန့်သတ်ထားရမည်။ ထိုသို့ကန့်သတ်ရာတွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ ခက်မသုံးဖြာဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်း၊ ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းနှင့် အပြန် အလှန်ထိန်းညှိခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် ရုပ်သိမ်းပိုင်ခွင့်မရှိသော လူထု၏အခြေခံအခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းဖြင့်လည်း အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ကန့်သတ်နိုင်ပါသည်။ ထို့မျှမက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အစိုးရ၏သက်တမ်းကို သတ်မှတ်ခြင်းဖြင့်လည်း အစိုးရ၏တာဝန်နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ကာလအတိုင်းအတာဖြင့် ကန့်သတ်နိုင်ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အစိုးရတရပ်ရပ်က အာဏာအလွဲသုံးစားခြင်းမပြုရလေအောင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ထိန်းချုပ်ထားပါသည်။

အာဏာရှင်စနစ်ကိုကျင့်သုံးသော တိုင်းပြည်များ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အာဏာ (၃) ရပ်ကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးနေသယောင် ဖော်ပြတတ်သော်လည်း အာဏာရှင်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရေးသားဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း မကျင့်သုံးဘဲ နည်းလမ်းပေါင်းများစွာဖြင့် ထိုအာဏာများကိုချုပ်ကိုင်ထားကြပါသည်။ ဥပမာ– ကွန်မြူနစ်စနစ်ကိုကျင့်သုံးခဲ့သော ဆိုဗီယက်ယူနီယံဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အာဏာကိုပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းကို တိတိကျကျဖော်ပြခဲ့သော်လည်း ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ်တွင် ကွန်မြူနစ်ပါတီကြီးရှိ၍ ကွန်မြူနစ်ပါတီက တနိုင်ငံလုံးကို လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်ခဲ့သည်။ ထိုနည်းတူ ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ်တွင် မ.ဆ.လ တပါတီအာဏာရှင်များ၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ်တွင် စစ်အာဏာရှင်များရှိနေကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုကဲ့သို့သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အစိုးရ၏အာဏာနှင့်လုပ်ပိုင်ခွင့်များကို ဥပဒေဖြင့် ကန့်သတ်ခြင်းမပြုလုပ်နိုင်ခဲ့ပေ။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ပိုင်းခြားကျင့်သုံးပြီး၊ အာဏာတခုနှင့်တခုအကြား ချိန်ခွင်လျှာညှိပေးထားသည်။ ယင်းကို အာဏာချိန်ခွင်လျှာညှိခြင်း (သို့မဟုတ်) အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းခြင်း (Check and Balance) ဟု ခေါ်ပါသည်။ နိုင်ငံရေးအာဏာ (၃) ရပ်စလုံးကို ချိန်ခွင်လျှာညှိထားသဖြင့် မည်သည့်နိုင်ငံရေးအာဏာမျှ တခုအပေါ်တခု လွှမ်းမိုးချယ်လှယ်နိုင်ခြင်း မရှိပေ။

ပါလီမန်စနစ်နှင့် သမ္မတစနစ်တို့တွင် အာဏာသုံးရပ်အကြား အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းပုံ မတူညီကြပါ။ သမ္မတစနစ်တွင်မူ သမ္မတကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်တင်မြှောက်သောကြောင့် သမ္မတသည် လွှတ်တော်ကိုတာဝန်မခံရဘဲ ပြည်သူလူထုကို တိုက်ရိုက်တာဝန်ခံရသည်။ သမ္မတစနစ်တွင် အချုပ်အခြာကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းနှင့် အာဏာသုံးရပ်အကြား အပြန်အလှန်ထိန်းညှိခြင်းကိစ္စနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကို ဥပမာယူ၍တင်ပြလိုပါသည်။

(၁) လွှတ်တော် (အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်) က ဥပဒေပြုသည်။ သို့ရာတွင် ထိုဥပဒေသည် ပြည်ထောင်စုအတွက် သင့်မြတ်လျော်ကန်ခြင်းမရှိဟု ယူဆပါက သမ္မတက ဗီတိုအာဏာဖြင့်ပယ်ချနိုင်သည်။ သမ္မတက ဗီတိုအာဏာဖြင့် ပယ်ချထားသော ဥပဒေကို လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ ဆန္ဒမဲဖြင့် ကျော်လွှားပြီး ဥပဒေအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည်။

(၂) သမ္မတက အစိုးရဝန်ကြီးအဖွဲ့များကို ခန့်ထားနိုင်သည်။ သို့သော် အထက်လွှတ်တော်၏ အတည်ပြုချက်မရှိဘဲ မည်သူမျှဝန်ကြီးမဖြစ်နိုင်ပေ။ တိုင်းပြည်၏ထိပ်တန်းရာထူး၊ ဥပမာ- ကာကွယ်ရေးစစ်ဦးစီးချုပ် (Joint Chief of Staff) ခန့်ထားခြင်းများကိုလည်း အထက်လွှတ်တော် အတည်ပြုချက်မရှိဘဲ သမ္မတက မခန့်အပ်နိုင်ပေ။

(၃) သမ္မတက ပြည်ထောင်စုတရားရုံးချုပ်တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်မည့် တရားလွှတ်တော်ချုပ်တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်သည်။ သို့သော် လွှတ်တော်က အတည်ပြုမှသာ တရားလွှတ်တော်ချုပ်တရားသူကြီးများ (Supreme Court Judges) များကို ခန့်အပ်ထားခြင်းက တရားဝင်နိုင်သည်။

(၄) လွှတ်တော်က ဥပဒေပြုနိုင်သည်။ သို့သော် တရားလွှတ်တော်ချုပ် (Supreme Court) (သို့မဟုတ်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံး (Constitutional Court) က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်မညီဟု ယူဆပါက ထိုဥပဒေကို ငြင်းဆိုနိုင်သည်။

(၅) လွှတ်တော်က သမ္မတနှင့် တရားလွှတ်တော်ချုပ်တရားသူကြီးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်စွာလုပ်ဆောင်သောကိစ္စများတွင် စွပ်စွဲပြစ်တင်၍ ဖြုတ်ချနိုင်သည်။

(၆) လွှတ်တော်က သမ္မတချုပ်ဆိုထားသော နိုင်ငံတော်စာချုပ်စာတမ်းများကို အတည်ပြုမှသာ ဥပဒေဖြစ်သည်။

(၇) တရားလွှတ်တော်ချုပ်က သမ္မတနှင့်လွှတ်တော်တို့၏ လုပ်ရပ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်သည်ဟု ထင်ရှားပါက တရားလွှတ်တော်ချုပ်က ယင်းတို့ကို အရေးယူအပြစ်ပေးနိုင်သည်။

ပါလီမန်စနစ်တွင် အာဏာပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းပုံစံသည် သမ္မတစနစ်နှင့် မတူပါ။ အကြောင်းမှာ ပါလီမန်စနစ်သည် လူထုကတိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသော ပါလီမန် (လွှတ်တော်) က အစိုးရကို ထပ်ဆင့်ရွေးချယ်သည့်စနစ်ဖြစ်သည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆိုပါက ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသည့်လွှတ်တော်က အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသည့်အစိုးရကို ရွေးချယ်သည့်စနစ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပါလီမန်စနစ်တွင် သမ္မတစနစ်ကဲ့သို့ ရွေးကောက်ပွဲကို သီးခြားကျင်းပခြင်းမရှိဘဲ၊ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲဟု ခေါ်ဆိုသည့် လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲတွင် မဲအများဆုံးအနိုင်ရသည့် နိုင်ငံရေးပါတီက အစိုးရကို ဖွဲ့စည်းရပါသည်။ အစိုးရအကြီးအကဲဖြစ်သော ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်ဝန်ကြီးများကိုလည်း လွှတ်တော်ကရွေးချယ်ရပါသည်။ ထို့ ကြောင့် ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်ဝန်ကြီးအားလုံးသည် လွှတ်တော်ကို တိုက်ရိုက်တာဝန်ခံကြရသည်။ ထိုသို့သောစနစ်တွင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာတို့အကြား အာဏာ ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းသည် သမ္မတစနစ်ကဲ့သို့ ရိုးစင်းခြင်းမရှိနိုင်ပေ။

ပါလီမန်စနစ်တွင် အာဏာပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကြုံတွေ့ခဲ့သောအခက်အခဲများစွာတို့အနက် အင်္ဂလန်နိုင်ငံကို ဥပမာပေးလိုပါသည်။ အင်္ဂလန်နိုင်ငံတွင် ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် "ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းအက်ဥပဒေ" (The Constitutional Reform Act) ကို ပြဋ္ဌာန်းခြင်းမပြုခင်အထိ Lord Chancellor ရာထူးကို ရယူကိုင်တွယ်သူ၏အခန်းကဏ္ဍကို ဥပမာပေးလိုပါသည်။ Lord Chancellor ၏ မူလရာထူးသည် ရှင်ဘုရင်၏အတွင်းရေးမှူးဖြစ်ပါသည်။ ထို့ အပြင်သူသည် အထက်လွှတ်တော်၏ (House of Lord) ၏ ဥက္ကဋ္ဌ (Speaker) လည်း ဖြစ်ရပါသည်။ ထို့အပြင် သူ့ကို အစိုးရကက်ဘိနက်တွင် ဌာနလက်ကိုင်မရှိ ဝန်ကြီးရာထူးကိုပေးရသည်။ ထိုမျှသာမက တရားရေးကော်မတီ၏ဥက္ကဋ္ဌ (Head of Judiciary) အဖြစ်လည်း ခန့်ထားပါသည်။ ထိုအခြေအနေမျိုးတွင် အာဏာကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းသည် ရှင်းလင်းပီပြင်ခြင်း မရှိနိုင်ပေ။

သို့ရာတွင် ယခုအခါ အင်္ဂလန်နိုင်ငံအပါအဝင် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးက အာဏာပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းကို အတတ်နိုင်ဆုံး ဆောင်ရွက်နေကြသည်ကို လေ့လာသိရှိနိုင်ပါသည်။ အာဏာကြီးသုံးရပ်ကို နိုင်ငံရေးအင်စတီကျူးရှင်းများအရ ပိုင်းခြားခြင်းများဆောင်ရွက်သလို လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ရာထူးအရ ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းကိုလည်း ဆောင်ရွက်ရပါသည်။ ဥပမာ– မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်မှ လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ (Speaker) တာဝန်နှင့် ဝန်ကြီးချုပ်တာဝန်တို့ကို တပြိုင်နက်တည်း ထမ်းဆောင်ခွင့်မပေးကြပါ။

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်အရ မိမိတို့ရွေးချယ်ထားသော ပါလီမန်စနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုသမ္မတကို နိုင်ငံ့ဦးသျှောင်အဖြစ် ထားရှိသောစနစ်တွင် အာဏာပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်း ကို အတတ်နိုင်ဆုံးဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင်–

(၁) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ ဥပဒေပြုအာဏာသည် ဖက်ဒရယ်အထက်လွှတ်တော်နှင့် ဖက်ဒရယ်အောက်လွှတ်တော်တို့ ပါဝင်သော ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၌ တည်သည်။ ထိုလွှတ်တော် (၂) ရပ်သည် ဥပဒေကြမ်းများကို သီးခြားစီဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်ပြီး လွှတ်တော် (၂) လုံးက သဘောတူမှသာ ဥပဒေဖြစ်စေရမည်။

၂။ ဝန်ကြီးချုပ်ဦးဆောင်သောအစိုးရအဖွဲ့က ဥပဒေကြမ်းကို လွှတ်တော်သို့ တင်သွင်းနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် ထိုဥပဒေကြမ်းများ ဥပဒေဖြစ်ပေါ်နိုင်ရေးအတွက် မဲခွဲဆုံးဖြတ်ရာတွင် အစိုးရပါဝင်ခွင့်မရှိ၊ လွှတ်တော်ကသာ မဲခွဲဆုံးဖြတ်၍ ဥပဒေပြုရမယ်။ ဥပဒေပြုရေးအာဏာသည် လွှတ်တော်၌သာ တည်ရှိသည်။

၃။ အစိုးရသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်တကွ လွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေများအတိုင်း တိုင်းပြည်ကို စီမံအုပ်ချုပ်ရမည်။ ဥပဒေနှင့်အညီ စီမံဆောင်ရွက်နေသောအစိုးရလုပ်ငန်းများတွင် လွှတ်တော်က ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ပိုင်ခြင်း မရှိစေရ။

၄။ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင် လွတ်လပ်သောတရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးရမည်။ ထို့ ကြောင့် လွှတ်တော်ကသော်လည်းကောင်း၊ အစိုးရကသော်လည်းကောင်း မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ် တဦးတယောက်ကမှ လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးကို ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်း မရှိစေရ။

၅။ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးတို့သည် လွှတ်တော်နှင့် အစိုးရတို့က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်း ရှိ–မရှိကို အမြဲတစေ စောင့်ကြည့်နေရမည်။

မည်သည့်စနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်ဖြစ်စေ တရားစီရင်ရေးသည် မည်သည့်လွှတ်တော်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးကမျှ လွှမ်းမိုးခြင်း မရှိဘဲ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ တည်ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ တရားမျှတသော တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ဖော်ဆောင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဍာန်သည် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ခက်မ (၃) ဖြာဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို ကိုင်တွယ်ကျင့်သုံးသော လွှတ်တော်၊ အစိုးရနှင့်တရားရုံးတို့က တိုင်းပြည်နှင့် ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးအပေါ် တာဝန်ခံခြင်းနှင့် တာဝန်ယူခြင်း ရှိ-မရှိ၊ ယင်းတို့၏လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိ-မရှိ ဟူသောအချက်ကိုလည်း ပေါ်လွင်ထင်ရှားစေရမည်။

၇။ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဒီမိုကရေစီရေး၊ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးနိုင်သော ပြည်ထောင်စုကြီးကို တည်ဆောက်နိုင်ရေး အတွက် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့် မရှိမဖြစ်ရှိစေရမည်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Political Self- determination) နှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် (Cultural Self-determination) နှစ်မျိုးစလုံးကို အာမခံချက်ပေးနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ဆိုသည်မှာ သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်များက မိမိတို့၏ပြည်နယ်အတွင်း လိုက်နာကျင့်သုံးရမည့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မိမိတို့၏ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ကျင့်သုံး၍ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပြီး ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် မိမိပြည်နယ်ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများ ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ တနည်းအားဖြင့်ဆိုပါက နိုင်ငံရေးကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ဆိုသည်မှာ မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသောဥပဒေဖြင့် အုပ်ချုပ်၍ ထိုဥပဒေနှင့်အညီ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်သည် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်တခုချင်းစီက မိမိတို့ ပြည်နယ်နယ်နိမိတ်အတွင်း ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသော နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဖြစ်ပါသည်။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ဆိုသည်မှာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးတမျိုးက မိမိတို့လူမျိုး ဖြစ်တည်ရေး (Existence) အတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်၍ ပိုင်ဆိုင်ထားသော လူမျိုးရေးဆိုင်ရာ စုပေါင်းအခွင့်အရေးများဖြစ်ကြသည့် ဘာသာစကား၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အမျိုးသားလက္ခဏာများ (National Identity) များကို

လွတ်လပ်စွာ ကာကွယ်၊ ထိန်းသိမ်း၊ စောင့်ရှောက်ခွင့်သာမက ခေတ်မီတိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးများ ပါဝင်ပေသည်။ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ကျင့်သုံးရာတွင် လူမျိုးအမည်ကိုအခြေခံ၍ ဖွဲ့စည်းထားသောပြည်နယ်များတွင် ထိုပြည်နယ် နယ်နိမိတ်အတွင်း လူမျိုးတမျိုးတည်းသာ စုစည်းနေထိုင်ပါက ထိုလူမျိုးများ၏ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ထိုပြည်နယ် နယ်နိမိတ်အတွင်း၌သာ ကျင့်သုံးခွင့်ရရှိကြရမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ပြည်နယ်နှစ်ခု၊ သုံးခုအတွင်း ပြန့်ကြဲစွာ နေထိုင်ကြသောလူမျိုးများအတွက်မှာမူ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်ဖြင့်ကန့်သတ်၍မရနိုင်ပေ။ ထိုလူမျိုးများနေထိုင်ရာ ပြည်နယ်အားလုံးတွင်ကျင့်သုံးခွင့်ရှိသည်။

ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတည်းဟူသော နိုင်ငံရေးအာဏာသုံးရပ်အနက် ဥပဒေပြုရေးအာဏာသည် အခြေခံအကျဆုံးသောနိုင်ငံရေးအာဏာ ဖြစ်ပေသည်။ ပြည်သူလူထုတရပ်လုံးက မိမိတို့ကိုယ်တိုင်လိုက်နာကျင့်သုံးမည့်ဥပဒေကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းနိုင်မှ ထိုပြည်သူများကို “ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်” ရှိသောပြည်သူများဟု ခေါ်ဆိုနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူမျိုးတမျိုး၊ ပြည်ထောင်(ဝါ) ပြည်နယ်တခုထံတွင် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိ-မရှိဟူသောပြဿနာသည် ထိုလူမျိုးများထံတွင် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ကျင့်သုံးမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မိမိတို့လူမျိုး၏ သမိုင်းကြောင်း၊ အမျိုးသားလက္ခဏာ၊ စာပေယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာအရ လွတ်လပ်စွာ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့် ရှိ၊ မရှိဟူသော ပြဿနာပင် ဖြစ်ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သော တိုင်း ပြည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုလူမျိုးများသည် သမိုင်းကြောင်းအရသော်လည်းကောင်း၊ အမျိုးသားလက္ခဏာအရသော်လည်းကောင်း၊ စာပေယဉ်ကျေးမှုနှင့် ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းအစဉ်အလာများ မတူညီကြပေ။ ထိုမတူကွဲပြားမှုကို လက်ခံခြင်းမရှိဘဲ လူမျိုးတမျိုးက အခြားလူမျိုးများအပေါ် သူတို့၏ ဘာသာ စကား၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းများကို အတင်းအဓမ္မ လက်ခံကျင့်သုံးစေပါက တရားမျှတမှုရှိမည် မဟုတ်ပေ။ ဥပမာ- ဗုဒ္ဓဘာသာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်သူများကို အစ္စလာမ်ဘာသာအရ ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေဖြင့် တရားစီရင်ပါက တရားမည်မဟုတ်ပေ။ ထိုနည်းတူ ခရစ်ယာန်ဘာသာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်သောသူများကို ဗုဒ္ဓဘာသာအခြေခံ၍ ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေဖြင့် တရားစီရင်ပါက တရားမျှတမည် မဟုတ်ပေ။ လူမျိုးတမျိုး၏ ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေဖြင့် အခြားလူမျိုးများကို တရားစီရင်ပါက ဘာသာရေးကို အခြေခံသောဥပဒေများနည်းတူ တရားမျှတမှုရှိနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။

ထိုသို့ မတူကွဲပြားမှုများကို လက်ခံအသိအမှတ်ပြုပြီး ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ လူမျိုးများ၏သီးခြားဖြစ်တည်နေသောအမျိုးသားလက္ခဏာများ၊ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာများကို လေးစားအသိအမှတ်ပြုရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထို့အပြင် သမိုင်းကြောင်းအရ တည်ရှိပြီးသားဖြစ်သည့် လူမျိုးများနှင့် ပြည်နယ်များကို လေးစားအသိအမှတ်ပြုပြီး ထိုလူမျိုးများ၏ပြည်နယ်များအတွက် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် “မူ” အားဖြင့် ဆန့်ကျင်ကွဲလွဲမှု မရှိစေဘဲ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ရေးသားပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်ပေးထားရမည်။ သို့မှသာ ထိုပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို “ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝပေးသည်” ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်ပေမည်။

ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းသည် ပြည်နယ်အားလုံး၊ ဖက်ဒရယ်ယူနစ်အားလုံးအတွက် လွန်စွာအရေးကြီးပါသည်။ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိမှသာ မိမိတို့ပြည်နယ်အတွင်း နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုနယ်ပယ်ပေါင်းစုံ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် လိုအပ်သောဥပဒေများကို လွတ်လပ်စွာ ပြဋ္ဌာန်းနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတိုင်း တိကျစွာ စီမံအုပ်ချုပ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုနည်းတူ မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ တရားစီရင်ကြရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် အုပ်ချုပ်၍ တရားစီရင်နိုင်မှသာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသည်ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့် အခွင့်အရေး ပေးထားသင့်ကြောင်း နိုင်ငံရေးနှင့် ဥပဒေရှုထောင့်တို့မှ အောက်ပါအချက်များကို တင်ပြလိုပါသည်။

` ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ် ကျင့်သုံးပုံကျင့်သုံးနည်းမတူကြပေ။ တချို့သော ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို ကျင့်သုံးသည့်တိုင်းပြည်များတွင် ပြည်နယ်များအား ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ပေးအပ်ထားပါသည်။ ဥပမာ– အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ဂျာမဏီ၊ ဩစတြေးလျ၊ ဆွစ်ဇလန်နှင့် မလေးရှားစသည့်နိုင်ငံများ။ ထိုနိုင်ငံများ၏သမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာသုံးသပ်ပါက ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ပေးထားပြီး၊ ပြည်နယ်များကို မိမိတို့၏ပြည်နယ်အတွင်း ကျင့်သုံးအပ်သည့်ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ပေးထားသောကြောင့် ခွဲထွက်ရေးကို ဦးတည်သည့် လက်နက်ကိုင်လှုပ်ရှားမှုနှင့် နိုင်ငံရေးပဋိပက္ခများမရှိကြောင်းကို တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

တချို့သော ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသည့် ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံများတွင် ပြည်ထောင်စု

အဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့် မပေးချေ။ ဥပမာ– အိန္ဒိယနိုင်ငံ။ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ခွဲထွက်ရေးကို ဦးတည်သော လက်နက်ကိုင်လှုပ်ရှားမှုများနှင့် နိုင်ငံရေး၊ လူမျိုးရေးပဋိပက္ခများစွာရှိကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

စစ်အာဏာရှင်စနစ်ကို အပြီးတိုင်တိုက်ဖျက်ပြီး အနှစ် (၇၅) ကျော်နေပြီဖြစ်သော ပြည်တွင်းစစ်ကို ချုပ်ငြိမ်းစေကာ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံ ချစ်ကြည်ရင်းနှီးစွာအတူလက်တွဲ နေထိုင်နိုင်သော ပြည်ထောင်စုကြီးကို တည်ဆောက်လိုပါက ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ် များကို ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်ရှိကို ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ နှစ် (၇၅) ကျော် လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲဝင် တောင်းဆိုထားသော ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်အရ အာမခံချက်ပေးနိုင်သည့် တခုတည်းသောနည်းလမ်းမှာ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရရှိရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခွင့်သည် နွေဦးတော်လှန်ရေး အောင်မြင်မှုအတွက်သာမက နှစ် (၇၅) ကျော် ပြည်တွင်းစစ်ချုပ်ငြိမ်းရေးအတွက် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော မဟာလိုအပ်ချက်ကြီးပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ ကြောင့် နွေဦးတော်လှန်ရေးနှင့်အတူ အသစ်ထူထောင်မည့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များကို အောက်ပါအတိုင်း ဖွဲ့စည်းသင့်ကြောင်း ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်တိုင်းရင်းသား တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ၏ ရပ်တည်ချက်များကို စုစည်း၍ အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြ အပ်ပါသည်။

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များသည် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ များကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသည်။ (FDC - ၁၂)

(ခ) ဖက်ဒရယ် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးအဆင့်ဆင့် သတ် မှတ်မှု၊ ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေး နယ်မြေသတ်မှတ်မှုနှင့်ဒေသန္တရအစိုးရ ဖွဲ့စည်း မှုအပါအဝင် ဒေသန္တရအစိုးရဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ များတွင် လိုအပ်သလို ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းရမည်။(12 EROs - ၂၀)

(ဂ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ မြေနှင့် သဘာဝသယံဇာတ ဆိုင်ရာ အောက်ဖော်ပြပါကိစ္စရပ်များကို ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းရမည်။

(၁) မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ အသုံးပြုပိုင်ခွင့်၊ စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်၊ အခွန်ကောက်ခံပိုင်ခွင့်၊ အကျိုးခံစားပိုင်ခွင့်။ (12 EROs – 18)

(၂) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဓလေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာအရ မြေပိုင်ဆိုင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုပိုင်ခွင့်။ (12 EROs – 18)

(၃) သဘာဝသယံဇာတ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်၊ အခွန်ကောက်ခံခွင့်နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပိုင်ခွင့်။ (12 EROs – 18)

(ဃ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များသည် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသည်။ (Cf: 12 EROs - 10)

(င) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးတိုင်း၏ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဓလေ့ထုံးတမ်းစသည့် ကဏ္ဍအသီးသီးနှင့် သက်ဆိုင်သောအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းမြှင့်တင်ပေးရမည်။ (FDC - ၁၄)

(စ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့အား ထိခိုက်ပျက်ယွင်းစေလောက်သော ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်းအခြေချမှု မဖြစ်ပေါ်စေရန် စနစ်တကျစီမံကွပ်ကဲရမည်။ (12 EROs - ၁၃)

(ဆ) ပြည်နယ်များ၏ ရုံးသုံးဘာသာစကားကို သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်က သင့်လျော်သလို သတ်မှတ်နိုင်သည်။ (FDC - ၁၅)

နိဂုံး

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို အခြေခံသော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန် (Form of Federal Union) နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသော အစိုးရဖွဲ့စည်းမှုပုံသဏ္ဌာန် (Form of Democratic Government) တို့ကို စနစ်တကျဖော်ဆောင်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် အချုပ်အခြာအာဏာ၏ မူရင်းပိုင်ရှင်ဖြစ်သော ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် ယင်းပြည်နယ်များအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားပြည်သူလူထု တရပ်လုံးက မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ကျင့်သုံး၍ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားသော တိုင်းပြည်၏ အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်သည်။ ထိုအမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြင့် တိုင်းသူပြည်သားများ၏ ဘဝလုံခြုံရေးနှင့် မွေးရာပါအခွင့်အရေးများကို အာမခံ

ချက်ပေးထားသည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အနှစ်သာရဖြစ်သော လွတ်လပ်မှု၊ တန်းတူညီမျှမှုနှင့် တရားမျှတမှုတို့ကို အခြေခံသော လောကပါလတရား ထွန်းကားသည့် လူ့ဘောင်တည်ဆောက်ရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီရေး၊ အမျိုးသားတန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်အခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးနိုင်သည့် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ထူထောင်ရေးအတွက် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မရမက ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရန် ဆက်လက်တိုက်ပွဲဝင် ကြိုးပမ်းကြရမည်ဖြစ်ပါသည်။

အပိုင်း (၂)

လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း

ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးရာတွင် နည်းလမ်းများစွာရှိသည့်အနက်

NUG-TCPC က ရေးဆွဲထားသော "အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ

ဥပဒေ (မူကြမ်း)" အခန်း (၁) "ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏အခြေခံမူများ" ကို

ညှိနေရာတွင် ဥပမာအဖြစ် ဖော်ပြပါသည်။

အခန်း (၃)

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ အခြေခံမူများ

(၁) ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုသမ္မတနိုင်ငံ

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုသည် ၁၉၄၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် ချုပ်ဆိုထားသော ပင်လုံစာချုပ်ကိုအခြေခံ၍ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်းစုံတို့က ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော လွတ်လပ်၍ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်သည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ယင်းကို "ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံ" Republic of Federal Union of Burma" ဟု ခေါ်တွင်စေရမည်။ (FCDCC ပုဒ်မ (၁))

အဆိုပြုချက်။ ယင်းကို "ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုသမ္မတနိုင်ငံ" (Repblic of Federal Democratic Pyidaungsu) ဟု ခေါ်တွင်စေရမည်။ (JCC Federal တွင် KNU, GSC နဲ့ GSCN တို့၏ အဆိုပြုချက်)

(၂) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ စံတန်ဖိုးများ (Federal Union Values)

[FDC အစိတ်အပိုင်း (၁)၊ အခန်း (၅)၊ အပိုင်း (၁)]

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုသမ္မတနိုင်ငံသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တို့ကို ပေါင်းစပ်ထားသော ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်။ ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အပြည့်အဝ ကျင့်သုံးနိုင်ရေးအတွက် အောက်ပါတို့ကို စံတန်ဖိုးအဖြစ် ယုံကြည်လက်ခံသည်။

(က) အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများ (Fundamental Human Rights)

(ခ) ဒီမိုကရေစီကျင့်စဉ်များနှင့် အခွင့်အရေးများ (Democratic Principles and Rights)

(ဂ) တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုအခွင့်အရေးများ (Ethnic Minority Rights)

(ဃ) တန်းတူရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် (Equality and Self-Determination)

(င) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များ အချင်းချင်း ပူးပေါင်းမှုအားကောင်းသည့် စုပေါင်းခေါင်းဆောင်မှု (Collective Leadership)

(စ) စုံလင်ကွဲပြားမှုကို အပြန်အလှန်လေးစားအသိအမှတ်ပြုခြင်း (Pluralism, Mutual Respect and Mutual Recognition)

(ဆ) သဟဇာတဖြစ်ခြင်းနှင့် မတူကွဲပြားမှုကို လက်ခံသော ညီညွတ်ခြင်း (Unity in Diversity)

(ဇ) ဂျဲန်ဒါ တန်းတူရေး (Gender Equality)

(ဈ) ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်း (လူမျိုး၊ ကိုးကွယ်မှုယုံကြည်မှု၊ ဘာသာ စကား၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ကျား/မ၊ မသန်စွမ်းမှု၊ လိင်စိတ်ခံယူမှု) (Non-Discrimination)

(ည) ဘာသာရေးကိုအခြေမခံသော နိုင်ငံရေးစနစ် (Secular State)

(၃) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းခြင်း

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုကို ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် အပြည့်အဝရှိ၍ တန်းတူသော နိုင်ငံရေးအာဏာများကို ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ အပ်နှင်းခြင်းခံရသည့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းသည်။ [FCDCC ပုဒ်မ ၂]

(ခ) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို အာမခံချက်ရှိစေရန် သမိုင်းကြောင်းအရ တည်ရှိပြီးဖြစ်သော လူမျိုးအမည်ကိုအခြေခံသည့်ပြည်နယ်များကို လူမျိုးအမည်ဖြင့် ဆက်လက်ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်ရှိသည်။ [12 EROs နှင့် PPST -အခြေခံမှု ၇]

(ဂ) လူမျိုးပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သောဒေသများတွင် ပထဝီအမည်ကို အခြေခံသည့် ပြည်နယ်များ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်ရှိသည်။ [Cf FDC- ၂]

(ဃ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များသည် ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်နှင့်အညီ သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရှိသည်။ [FDC အစိတ်အပိုင်း ၁၊ ၃ (ဂ)]

(င) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ရန် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသများနှင့် အမျိုးသားနယ်မြေများကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်ရှိသည်။ [PPST အခြေခံမှု (၇)]

(စ) လူမျိုးအမည်ကိုအခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ ပထဝီအမည်ကိုအခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်သစ်များ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့်ရှိသည်။ [12 EROs ၏ အခြေခံမှု]

မှတ်ချက်။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလတွင် ပြည်နယ်သစ်များ ဖွဲ့စည်းရေးနှင့် ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်များ ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ရေးကိစ္စရပ်များကို နိုင်ငံရေးအရ ဆုံးဖြတ်ရန်ဖြစ်သည်။ ယင်းဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ် မူတည်၍ ပုဒ်မ (၃ - စ) ကို ပြင်ဆင်ရေးသားရမည်။

(၄) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု အချုပ်အခြာအာဏာ

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏အချုပ်အခြာအာဏာသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု အဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် ယင်းပြည်နယ်များအတွင်း နေထိုင်ကြသော နိုင်ငံသားများဖြစ်ကြသည့် ပြည်နယ်သားတို့ထံမှ ဆင်းသက်၍ ပြည်ထောင်စုတဝန်းလုံး၌ တည်သည်။ [FDC အစိတ်အပိုင်း ၁၊ အပိုင်း (၃)၊ ပုဒ်မ (၄)]

မှတ်ချက်။ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များနှင့် ယင်းပြည်နယ်များရှိပြည်သူလူထုသည် အချုပ်အခြာအာဏာ၏မူရင်းပိုင်ရှင်များဖြစ်ကြသည်။ [မူရင်းစာသား]

(ခ) ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီ ပြည်ထောင်စုသမ္မတနိုင်ငံအချုပ်အခြာအာဏာ၏မဏ္ဍိုင် (၃) ရပ်ဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့်တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်း (Separation of Powers) နှင့် အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းခြင်း (Check-and-Balance) ရှိသည်။ [FDC-အစိတ်အပိုင်း (၁)၊ အပိုင်း (၃)၊ ပုဒ်မ (၅)]

(ဂ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု အချုပ်အခြာအာဏာကို ကျင့်သုံးရာတွင် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း (Division of Powers) ရှိသည်။ [FDC-အစိတ်အပိုင်း (၁)၊ အပိုင်း (၃)၊ ပုဒ်မ (၆)]

(၅) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု အချုပ်အခြာအာဏာ ခံယူကျင့်သုံးခြင်း

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု အချုပ်အခြာအာဏာကို ပုံမှန်ကျင့်သုံးမဲဖြစ်သော လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသည့် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲများမှတဆင့် လျှို့ဝှက်မဲပေးစနစ်ဖြင့် နိုင်ငံသားတို့ကရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များက ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင်သော်လည်းကောင်း၊ ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ပြည်နယ်သားများကရွေးချယ်ခန့်အပ်ထားသော ပြည်နယ်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်

များက ပြည်နယ်အဆင့်တွင်သော်လည်းကောင်း ခံယူကျင့်သုံးခွင့်ရှိသည်။ [FCDCC ပုဒ်မ (၄)]

(ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ အချုပ်အခြာအာဏာများကို ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသည့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၊ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်နှင့် တရားရုံးတို့က ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင်သော်လည်းကောင်း၊ ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ၏ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအရ ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသောပြည်နယ်လွှတ်တော်များ၊ ပြည်နယ်အစိုးရများနှင့် ပြည်နယ်တရားရုံးများက ပြည်နယ်အဆင့်တွင်သော်လည်းကောင်း ပိုင်းခြားကျင့်သုံးခြင်းနှင့် ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းတို့ ရှိသည်။ [FDC၊ ပုဒ်မ (၆)]

(၆) ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း

[FDC၊ အစိတ်အပိုင်း (၁)၊ အခန်း (၄)၊ ပုဒ်မ (၆)]

(၁) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနှင့်ပြည်နယ်များအကြားတွင် ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ အာဏာများကို ခွဲဝေကျင့်သုံးစေရမည်။

(၂) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနှင့်ပြည်နယ်များအကြားတွင် အာဏာများကို ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းမှုအရ ပြည်ထောင်စုအာဏာ၊ ထပ်တူဥပဒေပြုအာဏာ၊ ပြည်နယ်အာဏာများကို ပြဋ္ဌာန်းထားပြီး ကြွင်းကျန်အာဏာများကို ပြည်နယ်များတွင် အပ်နှင်းထားရမည်။

(၃) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များ တခုချင်း ကျင့်သုံး၍မရသည့် အခွင့် အာဏာများကို ပြည်ထောင်စုသို့ အပ်နှင်းသည်။

(၇) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနယ်နိမိတ်

ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စု၏ မြေထု၊ ရေထု၊ လေထုပါဝင်သော နယ်နိမိတ်သည် ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းသည့်နေ့တွင် တည်ရှိသည့်အတိုင်း ဖြစ်သည်။ [FCDCC- ပုဒ်မ (၈)]

(၈) အမြင့်ဆုံးဥပဒေ

ဤအသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ အမြင့်ဆုံးဥပဒေ ဖြစ်သည်။ [FCDCC- ပုဒ်မ (၁၀)]

(၉) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏အကြီးအကဲများ [FDC– ပုဒ်မ (၅)]

(က) ပြည်ထောင်စုသမ္မတသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ ဦးသျှောင်ဖြစ်သည်။

(ခ) ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးချုပ်သည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ အကြီးအကဲဖြစ်သည်။

(၁၀) ပြည်နယ်အကြီးအကဲများ [FDC– ပုဒ်မ (၆၄)]

ပြည်နယ်အကြီးအကဲများသည် ပြည်ထောင်စုအင်္ဂါစဉ်အရ ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးများ၏အထက်တွင် ရှိသည်။

(၁၁) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုဥပဒေပြုရေး [FDC– ပုဒ်မ (၇)]

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ ဥပဒေပြုရေးအာဏာသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၌ တည်ရှိသည်။

(ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်ကို ပြည်သူ့လွှတ်တော် (အောက်လွှတ်တော်) နှင့် အမျိုးသားလွှတ်တော် (အထက်လွှတ်တော်) နှစ်ရပ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းသည်။ ယင်းလွှတ်တော်နှစ်ရပ်သည် ဥပဒေပြုရေးတွင် အာဏာတန်းတူရှိကြသည်။

(ဂ) အမျိုးသားလွှတ်တော်ကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်အသီးသီးက အရေအတွက်တူညီစွာ ရွေးချယ်စေလွှတ်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းသည်။

(ဃ) ပြည်သူ့လွှတ်တော်ကို လူဦးရေအပေါ်အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ မြို့နယ်အပေါ်တွင် အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း ရွေးကောက်ပွဲများတွင် မဲဆန္ဒရှင်ပြည်သူများက ရွေးကောက်တင်မြှောက်လိုက်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းသည်။

(င) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းရာတွင် အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်တို့သည် ဥပဒေကြမ်းများကို သီးခြားစီဆွေးနွေး၍ သီးခြားစီမဲပေးဆုံးဖြတ်ရမည်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံး၏ သဘောတူဆုံးဖြတ်ချက်ရရှိမှသာ ထိုဥပဒေကြမ်းသည် ဥပဒေဖြစ်စေရမည်။ လွှတ်တော်တရပ်ရပ်က ထိုဥပဒေကြမ်းကို ပယ်ချပါက ဥပဒေ မဖြစ်စေရ။ ထိုသို့ ပယ်ချခြင်းခံရသော ဥပဒေကြမ်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပုဒ်မ (၁၀၅) ပြဋ္ဌာန်းချက်နှင့်အညီ ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။

(၁၂) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအုပ်ချုပ်ရေး [FDC- ပုဒ်မ (၈)]

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်၏ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်သည် ဝန်ကြီးချုပ်ဦးဆောင်သော ပါလီမန်စနစ် (Parliamentary System) တွင် ပြည်ထောင်စုဦးသျှောင်အဖြစ် ပြည်ထောင်စုသမ္မတကို ထားရှိသောစနစ်ဖြစ်သည်။

(၁၃) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု တရားစီရင်ရေး [FDC- ပုဒ်မ (၉)]

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်သည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ရှေးရှုသော လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်ဖြစ်သည်။ အမှုများတွင် ဥပဒေအရ ခုခံချေပခွင့်၊ အယူခံပိုင်ခွင့်ရှိပြီး၊ ဥပဒေ ကန့်သတ်ချက်များမှအပ အများပြည်သူရှေ့မှောက်တွင် လွတ်လပ်စွာ တရားစီရင်ရမည်။

(၁၄) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး [FDC- ပုဒ်မ (၁၀)]

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနှင့်ပြည်နယ်အကြားတွင်သော်လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်အချင်းချင်းအကြားတွင်သော်လည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ပတ်သက်သော အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ''လွတ်လပ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံး '' ကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရမည်။ (FDC- ၁၀)

(၁၅) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု လုံခြုံရေးနှင့်ကာကွယ်ရေး [FDC- ပုဒ်မ (၅၅) မှ (၆၀)]

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု လုံခြုံရေးနှင့် ကာကွယ်ရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူသည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ လုံခြုံရေးနှင့် ကာကွယ်ရေးဆိုင်ရာ လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့အားလုံးကို ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ရွေးကောက် တင်မြှောက်ထားသော အရပ်သားအစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင်ထားရှိသည့် ''အရပ်ဘက်အာဏာပိုင်စိုးမှု'' (Civilian Supremacy) စနစ်ဖြစ်သည်။

(ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု လုံခြုံရေးနှင့် ကာကွယ်ရေးဆိုင်ရာမူဝါဒများသည် လူသားလုံခြုံရေးကို အခြေခံသောမူဝါဒများ ဖြစ်စေရမည်။

(ဂ) ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းတရပ်ဖြစ်သော တပ်မတော်သည် နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ခြင်းအလျှင်းမရှိစေရ။

(၁၆) ဘာသာရေးနှင့်နိုင်ငံရေး ရောစပ်ခြင်းမရှိသည့်ပြည်ထောင်စု [FDC- ပုဒ်မ (၁၇)]

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုသည် နိုင်ငံရေးနှင့် ဘာသာရေး ရောစပ်ခြင်းမရှိစေဘဲ၊ ဘာသာရေးကို အခြေမခံသောနိုင်ငံ ဖြစ်စေရမည်။ (FCDCC ပုဒ်မ – ၇၊ က)

(ခ) မည်သည့်ဘာသာအယူဝါဒကိုမျှ နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခြင်း မရှိစေရ။ (FCDCC ပုဒ်မ - ၇၊ ခ)

(ဂ) ဘာသာသာသနာအတွက် ပြည်ထောင်စုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် အခွန်ဘဏ္ဍာငွေကို အသုံးမပြုရ။

(ဃ) ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်ရှိသည်။

(၁၇) ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဖက်ဒရယ်စနစ် (Fiscal Federalism) [FDC– ပုဒ်မ (၁၈) နှင့် (၁၉)]

(က) ပြည်ထောင်စုအဆင့်အစိုးရနှင့်ပြည်နယ်အဆင့်အစိုးရများအကြား တိကျစည်းစနစ်ကျသော အခွန်ဘဏ္ဍာကောက်ခံသည့်စာရင်းကို တိကျစွာ ဥပဒေပြုပြဋ္ဌာန်းထားရမည်။ ပြည်ထောင်စုအခွန်ဘဏ္ဍာကောက်ခံသောယန္တရားနှင့် ပြည်နယ်အခွန်ဘဏ္ဍာ ကောက်ခံသောယန္တရားတို့ သီးခြားစီ ရှိရမည်။ (FDC - ၁၈)

(ခ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအကြား ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ခွဲဝေကျင့်သုံးခွင့်ရှိရမည်။ (12 EROs - ၁၇)

(ဂ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်တို့အကြား ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ခွဲဝေခြင်း (Fiscal Management and Sharing) ဆိုင်ရာဥပဒေများကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရမည်။

(ဃ) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များ ဘက်စုံညီမျှ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ သာတူညီမျှရေးအစီအစဉ်ကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားရမည်။ (FDC- ၁၉)

(၁၈) မြေနှင့် သဘာဝသယံဇာတ [FDC– ပုဒ်မ (၂၀) မှ (၂၃)]

(က) မြေနှင့် သဘာဝသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲခြင်းဆိုင်ရာဥပဒေများကို သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်များက ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (Cf: FDC - ၂၀)

(ခ) ပြည်နယ်အတွင်းရှိ မြေနှင့်သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များအားလုံး၏ မူရင်းပိုင်ရှင်သည် ပြည်နယ်အတွင်းနေထိုင်သော ပြည်နယ်သားများဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်အတွင်းရှိ သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များ စူးစမ်းရှာဖွေခြင်း၊ တူးဖော်ထုတ်လုပ်သုံးစွဲခြင်း၊ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်း စသည်တို့ကို ပြည်နယ်က စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (Cf: FDC - ၂၁)

(ဂ) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုတွင် သယံဇာတမှရရှိသောဘဏ္ဍာငွေများကို သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်က စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်နှင့် အကျိုးခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (FDC - ၂၂)

(ဃ) သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူသုံးစွဲရာတွင် သက်ဆိုင် ရာဒေသခံများ၏ သဘောဆန္ဒကို ရယူရမည့်အပြင် ထိုဒေသ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကိုလည်း တိုက် ရိုက်အကျိုးပြုမှုရှိရမည်။ သဘာဝသယံဇာတများ ထုတ်ယူသည့်အတွက် ဖြစ်ပေါ်လာမည့် လူထုနှင့်သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် သက်ရောက်သည့်ဆိုးကျိုးများနှင့် ပျက်စီး ဆုံးရှုံးသွားသောဂေဟစနစ်ကို ပြန်လည်ကုစားရေးအတွက် သီးခြားအခွန်ငွေ ကောက်ခံပြီး ရန်ပုံငွေအစီအစဉ်တစ်ရပ်ကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားရမည်။

(၁၉) အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်း [FDC– ပုဒ်မ (၆) နှင့် (၆၂)]

(က) ပြည်ထောင်စုဝန်ထမ်းနှင့် ပြည်နယ်ဝန်ထမ်းများကို သီးခြားစီထားရှိရမည်။ ပြည်ထောင်စုဝန်ထမ်းများကို ပြည်ထောင်စုအစိုးရက ရွေးချယ်ခန့်အပ်၍ စီမံခန့်ခွဲရမည်။ ပြည်နယ်ဝန်ထမ်းများကို ပြည်နယ်အစိုးရက ရွေးချယ်ခန့်အပ်၍ စီမံခန့်ခွဲရမည်။ (Cf: FDC – 61)

(ခ) အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ဝန်ထမ်းရွေးချယ်ရေးနှင့်လေ့ကျင့်သင်ကြားရေးတို့ကို တိကျသောမူဝါဒများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရမည်။ ဝန်ထမ်းလေ့ကျင့်ရေးသင်တန်းကျောင်းများ၏သင်ရိုးညွှန်းတမ်းဆိုင်ရာ အခြေခံစံနှုန်းများကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအစိုးရက သတ်မှတ်ပေးပြီး ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များက သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်နှင့်လိုက်လျောညီထွေစွာ ဖြည့်စွက်ခြင်း၊ ပြုပြင်ခြင်းများ ပြုလုပ်ခွင့်ရှိသည်။ (Cf: FDC - ၆၁)

(ဂ) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်း လေ့ကျင့်သင်ကြားရေးကျောင်းများ သီးခြားဖွင့်လှစ်ခွင့်ရှိသည်။ (Cf: FDC - ၆၂)

(၂၀) အစိုးရအချင်းချင်းဆက်ဆံရေး [FDC– ပုဒ်မ (၆၃)]

(က) ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများအကြား၌သော်လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်အစိုးရများအချင်းချင်းအကြား၌သော်လည်းကောင်း၊ အပြန်အလှန်သြဇာလွှမ်းမိုးမှုကင်းသော ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုစနစ် ဖော်ဆောင်ရမည်။ (12 EROs - ၂၄)

(ခ) အစိုးရအချင်းချင်းအကြား အငြင်းပွားမှုများ ပေါ်ပေါက်ပါက အပြန်အလှန်သြဇာလွှမ်းမိုးမှုကင်းသော ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုကို ဖော်ဆောင်နိုင်ရန် သက်ဆိုင်ရာ

အစိုးရအကြီးအကဲများပါဝင်သည့် ပူးတွဲကော်မတီကိုသော်လည်းကောင်း၊ လုပ်ငန်းကဏ္ဍအသီးသီးတို့တွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ကဏ္ဍအလိုက် ဝန်ကြီးများပူးတွဲကော်မတီကိုသော်လည်းကောင်း၊ မျှဝေသုံးစွဲရန် သတ်မှတ်ထားသောဝင်ငွေများကို စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် ဘဏ္ဍာရေးပူးတွဲကော်မတီကို သော်လည်းကောင်းစသည့် ပူးတွဲကော်မတီတို့ကို ဖွဲ့စည်းနိုင်သည်။ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့်ကိစ္စရပ်၏ လိုအပ်ချက်အရ ကော်မတီသက်တမ်းကို သတ်မှတ်ထားရှိရမည်။

(၂၁) နိုင်ငံရေးစနစ်

(က) ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ နိုင်ငံရေးစနစ်သည် ပါတီစုံဒီမိုကရေစီစနစ်ဖြစ်သည်။ (FCDCC ပုဒ်မ - ၉၊ က)

(ခ) နိုင်ငံရေးပါတီများကို ဒီမိုကရေစီအခြေခံမူများ၊ ကျင့်စဉ်များနှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာ ဖွဲ့စည်းထူထောင်နိုင်သည်။ (FCDCC ပုဒ်မ - ၉၊ ခ)

(ဂ) ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင် မှတ်ပုံတင်သော နိုင်ငံရေးပါတီများအတွက် နိုင်ငံရေးပါတီများဆိုင်ရာဥပဒေကို ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

(ဃ) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင် ပြည်နယ်များတွင် မှတ်ပုံတင်သော နိုင်ငံရေးပါတီများအတွက် နိုင်ငံရေးပါတီများဆိုင်ရာဥပဒေကို သက်ဆိုင်ရာပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်လွှတ်တော်များမှ ပြဋ္ဌာန်းရမည်။

(၂၂) စီးပွားရေးစနစ်

ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ဈေးကွက်စီးပွားရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်။ [EAO-12, PPST- အခြေခံမူ]

(၂၃) ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်များ

ပြည်ထောင်စုရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်နှင့် ပြည်နယ်ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်များကို သီးခြားစီ ဖွဲ့စည်းရမည်။ [FDC- ပုဒ်မ (၁၆-ခ)]